

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA PEDAGOGICKÁ

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Návrh obsahu předmětu Základy aplikovaných
pohybových aktivit ve výuce studentů tělesné
výchovy

LADISLAV BALOUN

UČITELSTVÍ PRO STŘEDNÍ ŠKOLY, TV - GE

LÉTA STUDIA (2009 – 2012)

VEDOUCÍ PRÁCE: Doc. Ladislav Čepička, Ph.D.

PLZEŇ 2012

(Zadáni DP)

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Návrh obsahu předmětu Základy aplikovaných pohybových aktivit ve výuce studentů tělesné výchovy vypracoval samostatně pod odborným dohledem vedoucího diplomové práce za použití pramenů uvedených v příložené bibliografii.

V Plzni dne 9. 4. 2012

.....

Na tomto místě by autor rád poděkoval vedoucímu práce Doc. Ladislavu Čepičkovi Ph.D za trpělivost, trefné připomínky, rady a ochotu při hledání volného času na konzultace. Dále patří velký dík Ing. Veronice Balounové, za konzultace týkající se překladů odborných textů z anglického jazyka.

OBSAH

1 ÚVOD	7
2 CÍL A ÚKOLY PRÁCE	9
3 CHARAKTERISTIKA VĚDNÍ OBLASTI APLIKOVANÉ POHYBOVÉ AKTIVITY	10
3.1 DEFINICE POJMU APLIKOVANÉ POHYBOVÉ AKTIVITY	10
3.2 POPIS ROZDÍLŮ MEZI POJMY APLIKOVANÉ POHYBOVÉ AKTIVITY (APA) A APLIKOVANÁ TĚLESNÁ VÝCHOVA (ATV).....	12
3.3 VZNIK NÁZVU APLIKOVANÉ POHYBOVÉ AKTIVITY	13
3.4 STUDIUM APLIKOVANÝCH POHYBOVÝCH AKTIVIT NA VYSOKÝCH ŠKOLÁCH V ČESKÉ REPUBLICE.....	13
3.5 VÝZNAM POHYBOVÉ AKTIVITY V ŽIVOTĚ OSOB S POSTIŽENÍM	14
4 LEGISLATIVNÍ OPORA PRO VÝUKU APLIKOVANÝCH POHYBOVÝCH AKTIVIT.....	16
4.1 MEZINÁRODNÍ DOKUMENTY	16
4.2 NÁRODNÍ DOKUMENTY	18
5 DEFINICE A VÝZNAM SOCIALIZAČNÍCH PROSESŮ V ŽIVOTĚ OSOB S POSTIŽENÍM 21	21
5.1 SOCIALIZACE.....	21
5.2 INTEGRACE	21
5.2.1 INTEGRACE NA PŘÍKLADU OSOB S MENTÁLNÍM POSTIŽENÍM.....	23
5.2.2 INTEGRACE V TV	23
5.2.3 BARIÉRY V INTEGRACI	25
5.2.4 INDIVIDUÁLNÍ VZDĚLÁVACÍ PLÁN (IVP) JAKO KLÍČ K ÚSPĚŠNÉ INTEGRACI DO ŠKOLNÍHO VÝCHOVNĚ-VZDĚLÁVACÍHO PROCESU.....	26
5.2.4 PEER TUTORING JAKO JEDEN Z MOŽNÝCH PROSTŘEDKŮ INTEGRACE OSOB SE SPECIÁLNÍMI VZDĚLÁVACÍMI POTŘEBAMI DO HODIN TĚLESNÉ VÝCHOVY.....	29
5.3 INKLUZE	31
6 STANDARDY ODBORNÉ ZNALOSTI, KTERÉ BY MOHL OBSAHOVAT PŘEDMĚT ZÁKLADY APLIKOVANÝCH POHYBOVÝCH AKTIVIT	33
6.1 NÁRODNÍ STANDARDY APLIKOVANÉ TĚLESNÉ VÝCHOVY – ADAPTED PHYSICAL EDUCATION NATIONAL STANDARDS (APENS), JEJICH CHARAKTERISTIKA A SROVNÁNÍ	33
6.1.1 CHARAKTERISTIKA NÁRODNÍCH STANDARDŮ APLIKOVANÉ TĚLESNÉ VÝCHOVY – ADAPTED PHYSICAL EDUCATION NATIONAL STANDARDS (APENS).....	33
6.1.2 SROVNÁNÍ STANDARDŮ ODBORNÉ ZNALOSTI APENS SE STANDARDY NASPE - NATIONAL STANDARDS FOR PHYSICAL EDUCATION (NÁRODNÍ STANDARDY PRO TĚLESNOU VÝCHOVU)	37
6.2 TVORBA STANDARDŮ ODBORNÉ ZNALOSTI PRO PŘEDMĚT ZÁKLADY APLIKOVANÝCH POHYBOVÝCH AKTIVIT.....	38
7 OBSAH VYUČOVACÍHO PŘEDMĚTU ZÁKLADY APLIKOVANÝCH POHYBOVÝCH AKTIVIT	40
7.1 SROVNÁNÍ PŘEDMĚTŮ NĚKTERÝCH ČESKÝCH UNIVERZIT, KTERÉ MAJÍ STEJNOU, ČI PODOBNOU FUNKCI JAKO VZNIKAJÍCÍ PŘEDMĚT ZÁKLADY APLIKOVANÝCH POHYBOVÝCH AKTIVIT (ZAPA)	40
7.1.1 POROVNÁNÍ VYBRANÝCH VLASTNOTÍ U PŘEDMĚTŮ APLIKOVANÉ POHYBOVÉ AKTIVITY, TĚLESNÁ VÝCHOVA A SPORT ZDRAVOTNĚ POSTIŽENÝCH A APLIKOVANÁ TĚLESNÁ VÝCHOVA	42
7.1.2 SROVNÁNÍ OBSAHŮ PŘEDMĚTŮ APLIKOVANÉ POHYBOVÉ AKTIVITY, TĚLESNÁ VÝCHOVA A SPORT ZDRAVOTNĚ POSTIŽENÝCH A APLIKOVANÁ TĚLESNÁ VÝCHOVA.....	45
7.2 TVORBA NÁVRHU OBSAHU VYUČOVACÍHO PŘEDMĚTU ZÁKLADY APLIKOVANÝCH POHYBOVÝCH AKTIVIT	51

7.2.1 BODY ZAŘAZENÉ DO OBSAHU PŘEDMĚTU ZAPA, KTERÉ JSOU VYTVOŘENY NA ZÁKLADĚ INSPIRACE Z OBSAHŮ POROVNÁVANÝCH PŘEDMĚTŮ: APLIKOVANÉ POHYBOVÉ AKTIVITY, TV A SPORT ZDRAVOTNĚ POSTIŽENÝCH, APLIKOVANÁ TĚLESNÁ VÝCHOVA.....	52
7.2.2 BODY, KTERÉ NEVYCHÁZEJÍ ZE SROVNÁNÍ OBSAHŮ PŘEDMĚTŮ, ALE JSOU PODLE AUTORA PRÁCE VHODNÉ PRO ZAŘAZENÍ DO NÁVRHU OBSAHU PŘEDMĚTU ZAPA	53
7.2.3 KOMPLETNÍ NÁVRH OBSAHU PŘEDMĚTU ZAPA	55
8 DISKUZE	57
9 ZÁVĚR	59
SUMMARY	60
SEZNAM POUŽITÉ LITERTURY	61
EVIDENČNÍ LIST	65

1 ÚVOD

Předkládaná diplomová práce se bude zabývat návrhem obsahu předmětu *Základy aplikovaných pohybových aktivit (ZAPA)*, který by měl pomoci studentům bakalářům tělesné výchovy na FPE ZČU získat teoretické a praktické dovednosti pro práci s lidmi s postižením v hodinách tělesné výchovy na základních a středních školách, nebo při sportovních činnostech a volnočasové rekreaci. Integrace, neboli začlenění žáků s handicapem do výchovně vzdělávacího procesu základních a středních škol je velice náročný úkol. Přes značné pokroky v této oblasti, se doposud studentům tělovýchovných oborů na FPE ZČU nevěnovalo dostatek pozornosti v této problematice.

Ve světě, hlavně v Severní Americe (USA, Kanada), západní a severní Evropě, a dokonce i v ČR existují kvalitní vzdělávací programy pro budoucí učitele TV, které jsou zaměřeny na činnosti spojené se začleněním žáků se speciálními vzdělávacími potřebami do výuky. V Česku se s Aplikovanou tělesnou výchovou můžeme setkat především na Fakultě tělesné kultury Univerzity Palackého v Olomouci, kde pro tyto účely byla vytvořena Katedra aplikovaných a pohybových aktivit.

Tato práce by měla ve své konečné podobě přispět k vytvoření kvalitní a obsáhlé výuky předmětu *Základy aplikovaných pohybových aktivit (ZAPA)*. Ten by měl v příštích letech doplnit, v programu vzdělávání tělovýchovných pracovníků na Katedře tělesné výchovy v Plzni předmět *Aplikovaná tělesná výchova (ATV)*. Tyto předměty by měly společně vytvořit základ pro kvalitní práci budoucích tělovýchovných pedagogů s osobami s postižením.

APA jako vědní disciplína by měla pomáhat a sloužit osobám se speciálními potřebami. Do této skupiny jsou zařazeni nejen lidé se zdravotním a smyslovým postižením, ale i etnické minority, osoby ze znevýhodněného sociálního prostředí, senioři, oběti válek a živelných katastrof, ale i jedinci výjimečně nadaní. V této práci se autor rozhodl po konzultaci s vedoucím práce nepojmout celou tuto obsáhlou množinu, ale zaměřit se na osoby se zdravotním postižením, především pak na osoby s tělesným, mentálním a smyslovým (zrakovým a sluchovým) postižením.

Tato práce by se dala rozdělit na tři části. První část se bude věnovat bližšímu seznámení s pojmem aplikované pohybové aktivity (APA), její charakteristikou, právní podporou a důvody proč vlastně na vysokých školách v Česku vyučovat předmět, který se zabývá pohybovou aktivitou osob se speciálními vzdělávacími potřebami.

Ve druhé části se zaměříme na standardy odborné znalosti, a pokusíme se o jejich definici pro předmět Základy aplikovaných pohybových aktivit (ZAPA).

Třetí část bude srovnávat předměty a jejich obsahy na některých českých univerzitách, které představují alternativu k předmětu Základy aplikovaných pohybových aktivit (ZAPA). Z tohoto srovnání se pak bude vycházet při sestavování vhodného návrhu obsahu předmětu Základy aplikovaných pohybových aktivit (ZAPA).

2 CÍL A ÚKOLY PRÁCE

CÍL

Cílem práce je navrhnout obsah vyučovacího předmětu Základy aplikovaných pohybových aktivit, který by měl v budoucích letech vzniknout na katedře tělesné výchovy a měl by sloužit ke vzdělávání studentů tělovýchovných oborů v oblasti práce s lidmi se zdravotním postižením.

ÚKOLY

- a) Získání obsáhlého teoretického přehledu o dané problematice z dostupné literatury.
- b) Zmapování způsobu výuky aplikovaných pohybových aktivit a předmětů příbuzných v Česku, zejména na Univerzitě Palackého v Olomouci, Masarykově univerzitě v Brně a Univerzitě Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem.
- c) Navázání kontaktu s institucemi v Plzni a okolí, které pracují se zdravotně postiženými lidmi. Využití praktických i teoretických zkušeností s prací s lidmi se zdravotním handicapem těchto institucí.
- d) Analýza všech získaných informací.
- e) Tvorba samotného obsahu předmětu Základy aplikovaných pohybových aktivit.

3 CHARAKTERISTIKA VĚDNÍ OBLASTI APLIKOVANÉ POHYBOVÉ AKTIVITY

3.1 DEFINICE POJMU APLIKOVANÉ POHYBOVÉ AKTIVITY

Aplikované pohybové aktivity jsou akademickou disciplínou oboru kinantropologie (věda o lidském pohybu), která bezprostředně propojuje teorii s praktickou aplikací pohybových aktivit u specifických cílových skupin. Specifickou cílovou skupinou myslíme především osoby se speciálními potřebami, tedy nejčastěji např. se zdravotním postižením, zdravotním či sociálním znevýhodněním. Účast těchto osob (dospělých i dětí) může být integrovaná, paralelní nebo segregovaná. Z toho vychází i charakter samotného pohybového programu.

Aplikované pohybové aktivity jsou definovány jako mezipředmětová akademická disciplína zaměřená na identifikaci a řešení individuálních rozdílů v oblasti pohybových aktivit. Jedná se o profesi a akademickou disciplínu, které podporují postoj přijímání individuálních rozdílů, propagují přístup k aktivnímu životnímu stylu a sportu, a propagují také inovace a spolupráce v oblasti APA. Aplikované pohybové aktivity zahrnují například tělesnou výchovu, sport, rekreaci a rehabilitaci (EUFAPA, 2006, 2). [EUFAPA. (2006). *Stanovy o. s. Evropská federace aplikovaných pohybových aktivit.*]

Za jednu z myšlenkových zakladatelek APA považujeme Claudine Sherrill, která popisuje APA (Sherrill, 1994) jako multidisciplinární teorii i praxi ve vztahu k celoživotní aktivitě jedinců se specifickými potřebami v aplikaci do všech životních sfér těchto jedinců. V anglické terminologii APA znamená Adapted Physical Activity (pozn. modifikované/adaptované pohybové aktivity). V České republice je od počátku 90. let (1991) používán pojem aplikované pohybové aktivity (APA), zavedený prof. Hanou Válkovou, který se však pro svou nejednoznačnost obtížně prosazuje. Mezinárodní organizací zaměřenou na propagaci a podporu spolupráce v oblasti pohybových aktivit pro osoby s postižením, koordinaci výzkumu a zkušenosti z oblasti aplikovaných pohybových aktivit (APA) i podporu aplikace výzkumů v různých profesních oblastech (výchova a vzdělání, inkluze, trénink, rekreace, volný čas a rehabilitace) je International Federation of Adapted Physical Activity – IFAPA (založena r. 1973). IFAPA pořádá od roku 1977 ve dvouletých intervalech mezinárodní

sympozia aplikovaných pohybových aktivit a od roku 1984 vydává vědecký časopis *Adapted Physical Activity Quarterly* (APAQ). V Evropě je členem sdružení IFAPA a zastřešující organizací pro rozvoj APA sdružení *European Federation of Adapted Physical Activity* – EUFAPA (založena r. 1987). EUFAPA pořádá od roku 1986 evropské kongresy aplikovaných pohybových aktivit a od roku 2008 vydává také vědecký časopis *European Journal of Adapted Physical Activity* (EUJAPA). Profesní a vědecká sdružení jsou aktivní také v mnohých evropských zemích. Ve Švédsku se rozvoji a propagaci APA věnuje sdružení *The Swedish Network of Adapted Physical Activity* (SNAFA), v Itálii *APAITALIANA*, v Polsku *Polish Scientific Association of Adapted Physical Activity* a v České republice bylo v roce 2009 založeno občanské sdružení *Česká asociace aplikovaných pohybových aktivit* (ČAAPA).

Na základě různých definic a zahraničních pohledů na APA definuje Ješina a Kudláček (2011) v našich podmínkách APA jako kinantropologickou multidisciplinární vědní oblast (či vědní disciplínu), která se zabývá zkoumáním modifikace (adaptace) podmínek a obsahu, ale i dalších činitelů výchovně-vzdělávacího procesu s cílem zlepšení kvality života osob se speciálními potřebami a integrací těchto jedinců mezi intaktní populaci prostřednictvím činností pohybového charakteru. V centru zájmu APA stojí právě adaptace relevantních aspektů činitelů výchovně vzdělávacího procesu. Mezi nejčastější oblasti zájmu APA patří adaptace prostředí (fyzického i psycho-sociálního), adaptace pomůcek, adaptace obsahu/kurikula, adaptace pravidel a adaptace vyučovacích postupů i metod. Svým působením přispívá APA k pozitivnímu ovlivnění celé společnosti ať v rovině kognitivní, postojové nebo dovedností. Snaží se o celkový psychický, tělesný i sociální rozvoj všech stran zainteresovaných v procesu postupného začleňování jedinců z minoritních skupin obyvatelstva mezi intaktní populaci. Své působení realizuje v kontextu TV, sportu, tělocvičné rekreace a částečně i rehabilitace ve smyslu komplexní rehabilitace.

APA se tedy primárně zaměřuje na osoby se SVP a zabývá se jejich soužitím s majoritní skupinou obyvatel. Speciální potřeby se vztahují k jedinci, kterému má být poskytnuta specifická podpora. Ve školském prostředí pak mluvíme o dítěti, žáku či studentu se speciálními vzdělávacími potřebami, přičemž tím myslíme jedince se zdravotním postižením, zdravotním či sociálním znevýhodněním. Stejně jako tělocvičné aktivity můžeme aplikované pohybové aktivity dělit na sport, TV a tělocvičnou rekreaci, ovšem s akcentem na psychologicko-sociální rozměr uskutečňovaných

tělocvičných aktivit, které mohou být i součástí komplexní rehabilitace (Ješina a Kudláček, 2011).

Z výše uvedeného textu vyplývá, že APA jsou určeny pro osoby se speciálními potřebami. Do této skupiny můžeme zařadit nejen populaci se zdravotním a smyslovým postižením, ale i etnické minority, osoby ze znevýhodněného sociálního prostředí, seniory, oběti válek a živelných katastrof, ale i jedince výjimečně nadané.

3.2 POPIS ROZDÍLŮ MEZI POJMY APLIKOVANÉ POHYBOVÉ AKTIVITY (APA) A APLIKOVANÁ TĚLESNÁ VÝCHOVA (ATV)

Zde se pokusíme popsat, jaké jsou rozdíly mezi pojmy APA (aplikované pohybové aktivity) a ATV (Aplikovanou tělesnou výchovou), jelikož právě předmět Základy aplikovaných pohybových aktivit by měl v příštích letech, a doufejme i díky přispění této práce, doplnit předmět Aplikovaná tělesná výchova při vzdělávání budoucích pedagogů TV na FPE ZČU v Plzni.

Rozdíl mezi APA a ATV spočívá v tom, že ATV je pak více spojována s oblastí školní TV a oblastí vzdělávání. APA je termín širší, zastřešující, ATV termín užší. Ve starším pojetí členění tělesné kultury na tělocvičnou rekreaci, tělesnou výchovu a sport by APA zastupovala systém tělesné kultury jako celek (v dílčím ohledu minoritních skupin), ATV část tělesné výchovy. Termín APA a jeho obsah může být chápán jako celý vědní obor kinantropologický nebo univerzitní studijní obor (Válková, 2010).

Termín ATV zastupuje pouze univerzitní studijní obor. V daném pojetí v Evropě obecně je podstatnou součástí spektra APA také zdravotní tělesná výchova (tělesná výchova oslabených v SR, dřívější starší název nápravný tělocvik nebo zvláštní tělesná výchova, v angličtině Corrective Physical Education). Tedy je pouze součástí a nerovná se APA, což je pojem širší. Zdravotní tělesná výchova má odlišný, ryze účelový cíl, a to preventivní, případně rehabilitační. V ČR (respektive bývalém Československu) byla zdravotní tělesná výchova tradičně pevnou součástí studijních oborů tělesné výchovy a organizačních forem TV na školách. Zdravotní TV (TV oslabených) na školách i ve VŠ vzdělávání v oblasti TV tehdejšího Československa byla pozitivem, kterým se odlišovala od tzv. vyspělých západních zemí. (Válková, 2010)

3.3 VZNIK NÁZVU APLIKOVANÉ POHYBOVÉ AKTIVITY

Důležité je také zmínit skutečnost, že pojem „aplikované pohybové aktivity“ je nepřesným překladem anglického pojmu „adapted physical activity“, který by správně do českého překladu měl znít „aplikované tělesné aktivity“. Vznik této situace není zapříčiněn chybou v překladu, nýbrž je výsledkem snahy o zachování mezinárodně pochopitelné terminologie včetně shodné zkratky v ČJ a AJ (APA), jelikož pojem „aplikované pohybové aktivity“ by se do angličtiny překládal jako „adapted motoric activity“ se zkratkou AMA (Válková, 2010).

3.4 STUDIUM APLIKOVANÝCH POHYBOVÝCH AKTIVIT NA VYSOKÝCH ŠKOLÁCH V ČESKÉ REPUBLICĚ

V současné době je možné studovat předměty, které jsou ve vztahu k APA na osmi fakultách českých vysokých škol. Jsou jimi Fakulta tělesné výchovy a sportu na Univerzitě Karlově v Praze, Fakulta sportovních studií na Masarykově univerzitě v Brně, Fakulta tělesné kultury na Univerzitě Palackého v Olomouci a dále pak na pedagogických fakultách v Plzni, Ústí nad Labem, Ostravě, Liberci a Českých Budějovicích.

Na velké části vysokých škol probíhá výuka APA pouze formou jednoho, či dvou předmětů, například pro budoucí učitele TV na pedagogických fakultách. V Olomouci je možnost věnovat se APA jako samostatnému studijnímu oboru.

V Česku jsou nejideálnější a nejpříznivější podmínky pro studium APA na Fakultě tělesné kultury UP v Olomouci, kde pro tyto účely byla založena Katedra aplikovaných pohybových aktivit. Katedra aplikovaných pohybových aktivit (APA) byla založena již od počátku vzniku Fakulty tělesné kultury Univerzity Palackého v Olomouci v roce 1991. Dříve byla označována jako Katedra aplikované tělesné výchovy, která garantovala stejnojmenný obor, ke kterému v roce 2009 přibyl studijní obor aplikované pohybové aktivity. V současné době tedy katedra garantuje obory aplikovaná tělesná výchova (připravuje učitele tělesné výchovy pro všechny typy škol, včetně tříd a škol pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami) a aplikované pohybové aktivity (připravuje odborníky pro oblast volného času osob se speciálními potřebami) (APA UPOL, 2011, on-line).

3.5 VÝZNAM POHYBOVÉ AKTIVITY V ŽIVOTĚ OSOB S POSTIŽENÍM

Je známo, že pohybová aktivita přispívá především ke zlepšení a upevnění zdraví člověka. Musíme však zdůraznit i aspekt sociální a psychický a to zejména v oblasti rozvoje poznávacích procesů (Karásková, 2003).

Význam pohybových aktivit a sportu pro osoby s postižením je mnohostranný, jde o nácvik obratnosti a nových dovedností, o udržování a zlepšování tělesné kondice a sociálních vazeb v rámci výchovně-vzdělávacího procesu nebo při vylepšování volného času. Pohyb a sport jsou nedílnou součástí moderního života a sportovec s postižením se může touto cestou přiblížit či vyrovnat zdravým lidem (pomocí měřitelných výsledků se může jedinec srovnávat s ostatními podobně postiženými lidmi, ale také může sledovat svůj výkon a výsledky v průběhu času). Pomocí cíleného pohybového programu (sportu) dochází k posilování tzv. operativní kapacity postiženého (fyzické a psychické jednoty), ke zvyšování pozitivních vazeb, ke zlepšení jejich kvality života. Kvalita života (anglicky quality of life – QoL) je v posledních letech velmi rozšířený pojem, je cílem terapeutické intervence v rámci léčebné a ucelené rehabilitace osob s postižením. Kvalita života může být hodnocena z objektivního hlediska (podmínky ekonomické, bytové, informační, zdravotní), neméně důležité je i hledisko subjektivní – vnímání životních podmínek samotným jedincem (upraveno podle Votavy a kol., 2003; Bouisset, 2006; Eberhard, 2006).

Cílem tělesné výchovy (která je součástí Aplikovaných pohybových aktivit) mládeže postižené různým oslabením – mentálním, smyslovým, tělesným, nebo zdravotním je vychovat i tyto postižené jedince pokud možno k nejvyššímu stupni tělesné zdatnosti a otužilosti, obratnosti a pohybovým dovednostem, dát jim možnost prožívat radost z pohybu ve vhodně připraveném prostředí a podmínkách, v kolektivu cvičenců stejně postižených, popř. i zdravých a dovést je k hygienickým návykům i k trvale dobrému vztahu k tělesné práci a k pohybu, ke cvičení a sportu, jakož i k tělovýchovným a sportovním zařízením a k přírodě (Švarcová, 2006).

Pro jedince se zdravotním postižením mají pohybové aktivity mimořádný význam, pomáhají rozvíjet nejen jejich motoriku a pohybové dovednosti, ale i úroveň jejich vlastností. Úkolem pohybové výchovy je prostřednictvím tělesných cvičení přispívat ke zmírnění důsledků zdravotního postižení. Osoby s postižením si během

sportovních činností osvojují a zvykají na nové sociální role, které vyžadují spolupráci, tvořivost a překonávání nejrůznějších zábran (Kursová, 2009).

4 LEGISLATIVNÍ OPORA PRO VÝUKU APLIKOVANÝCH POHYBOVÝCH AKTIVIT

4.1 MEZINÁRODNÍ DOKUMENTY

Mezinárodní dokumenty vytváří legislativní rámec pro zajištění rovného přístupu ve vztahu k lidem se speciálními potřebami, pro jejich uvedení do praxe je samozřejmě důležité vědět, které státy tyto úmluvy ratifikovaly.

Základním etickým kodexem (sociální doktrínou) pro sociální politiku i sociální práci je „Všeobecná deklarace lidských práv“ přijatá v roce 1948 Organizací spojených národů. Z jejích ustanovení vycházejí všechny ostatní deklarace, pakty a další mezinárodní dokumenty (Matoušek, 2001). Deklarace je založena na koncepci lidských práv, stát je povinen vytvořit podmínky pro naplnění těchto práv (práva občanská, politická, hospodářská, sociální a kulturní) (Kursová, 2009).

Za dobu více jak šedesáti let od vzniku Všeobecné deklarace lidských práv, bylo přijato mnoho významných dokumentů, pro osoby se speciálními vzdělávacími potřebami, zaměřených na překonávání překážek běžného života, či překážek vyplývajících z potřeby vykonávat záměrnou pohybovou aktivitu.

Následující mezinárodní dokumenty se přímo zabývají problematikou participace osob se speciálními vzdělávacími potřebami v pohybových aktivitách:

- Evropská charta sportu pro všechny: zdravotně postižené osoby (1987)
- Evropská charta sportu (2001)
- Doporučení Rady ministrů členských zemí EU (2003)

Evropská charta sportu pro všechny: zdravotně postižené osoby (Štrasburk, 1987):

- Mimo jiné se signatáři této smlouvy zavazují provést nezbytné kroky pro to, aby příslušné orgány veřejné správy i soukromé organizace vzaly na vědomí přání i potřeby postižených osob z oblasti sportu a pohybové rekreace, včetně patřičného vzdělávání v dané oblasti.
- Dále pak jako nezbytnou součást rozvoje sportu a rekreace osob s postižením se uvádí také výzkum, který vědecky zdůvodní či vymezí psychologický, fyziologický, sociální a další přínos sportu pro všechny věkové kategorie osob s postižením. Je nutné podporovat vzdělávací instituce a úřady, aby zajišťovaly

odpovídající a skutečnou TV postiženým dětem ve školách a zároveň aby zajistily odpovídající výcvik pro všechny, kteří tyto děti budou učit (Ješina, Kudláček a kol., 2011).

Evropská charta sportu (Štrasburk, 2001):

- Články 2 a 4 doporučují přijetí opatření poskytujícího všem občanům možnost sportovat a případná další opatření umožňující skupinám osob se zdravotní či sociálním znevýhodněním a zdravotně postiženým těchto možností plně využívat. (Ješina, Kudláček a kol., 2011)

Doporučení Rady ministrů členských zemí EU (ze dne 30. 4. 2003):

- Prvním bodem je zjištění způsobů, kterými lze zlepšit TV pro děti a mládež, včetně těch se zdravotním postižením. Dalším textem je pro ratifikaci připravovaná Úmluva OSN o právech osob se zdravotním postižením, která mimo jiné uvádí, že státy, které jsou smluvními stranami úmluvy, musí uskutečnit taková opatření pro podporu sociálního a kulturního práva v maximálním rozsahu svých prostředků a v případě potřeby i v rámci mezinárodní spolupráce (to se vztahuje i na oblast pohybových aktivit, respektive tělesné kultury). Celý článek 30 se pak vyjadřuje k účasti v rekreačních aktivitách, sportu a podporuje aktivní trávení volného času. V odstavci 5 jsou například vypsána opatření, jak zajistit, aby osoby se zdravotním postižením měly přístup na sportoviště a do rekreačních a turistických zařízení, která by podnítila a podpořila zájem osob se zdravotním postižením do běžných sportovních aktivit na všech úrovních. Potom také, aby osoby se zdravotním postižením měly přístup ke službám osob a institucí podílejících se na organizaci rekreační, turistické, zájmové a sportovní činnosti. Je však důležité uvést, že se jedná pouze o doporučení, která se stát zavázal dodržovat. Pokud však nemají adekvátní odezvu v dalších legislativních normách, jsou jen velmi těžko vymahatelná (nejčastěji za pomoci různých sankcí na mezinárodní úrovni)(Ješina, Kudláček a kol., 2011).

4.2 NÁRODNÍ DOKUMENTY

Pokud se zaměříme na podmínky v České republice, pak musíme citovat zákon č. 115 ze dne 28. února 2001, o podpoře sportu. Zde se zákonodárci vyjadřují k úkolům zřizovatelů škol (tedy krajům a obcím), kde kromě jiného uvádějí:

- Úkoly krajů – kraje ve své samostatné působnosti vytvářejí podmínky pro sport, zejména: a) zabezpečují rozvoj sportu pro všechny a přípravu sportovních talentů, včetně zdravotně postižených občanů.
- Úkoly obcí - obce ve své samostatné působnosti vytvářejí podmínky pro sport, zejména: a) zabezpečují rozvoj sportu pro všechny a přípravu sportovních talentů, včetně zdravotně postižených občanů (Ješina, Kudláček a kol., 2011).

V roce 2004 byl v České republice schválen nový školský zákon č. 561/2004 Sb. Tento zákon poskytuje základní orientaci v problematice vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami. Pro upřesnění litery zákona byla na základě výše uvedené normy vydána vyhláška č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami. Jak již název napovídá, jedná se o dokumenty, které jednoznačně definují problematiku integrace ve školním prostředí.

Mezi základní principy těchto dokumentů v bodech patří:

§ 1 odst. 1 – Vzdělání s pomocí podpůrných opatření na běžných školách (tedy primárně ne spec. školy)

§ 1 odst. 1 – Podpůrná opatření mohou být: a) speciální metody, pomůcky, pedagogicko-psychologické služby, snížení počtu žáků, asistent pedagoga atd.

§ 3 odst. 1 – Speciální vzdělávání je zajišťováno: a) formou individuální integrace, b) formou skupinové integrace, c) ve škole samostatně zřízené pro žáky s postižením, d) kombinací forem a-c.

§ 6 – vyžaduje existenci IVP a upravuje jeho využívání

§ 7 – se věnuje specifikaci a popisu funkce asistenta pedagoga

§ 9 – Zařazování žáků do speciálních škol provádí ředitel školy na základě doporučení školského poradce a za souhlasu zákonného zástupce žáka

§ 10 – Počty žáků ve třídě jsou 6-14 žáků a u žáků s těžkým zdravotním postižením je to 4-6 žáků (Ješina a Kudláček, 2010).

Dále pak školský zákon (561/2004) kromě jiného uvádí:

- Dítětem, žákem a studentem se speciálními vzdělávacími potřebami je osoba se zdravotním postižením, zdravotním znevýhodněním, sociálním znevýhodněním.
- Zdravotním postižením je pro účely tohoto zákona mentální, tělesné zrakové nebo sluchové postižení, vady řeči, souběžné postižení více vadami, autismus a vývojové poruchy učení nebo chování.
- Zdravotní znevýhodnění je pro účely tohoto zákona zdravotní oslabení, dlouhodobá nemoc nebo lehčí zdravotní poruchy vedoucí k poruchám učení a chování, které vyžaduje zohlednění při vzdělávání.
- Sociální znevýhodnění je pro účely tohoto zákona:
 - rodinné prostředí s nízkým sociálně-kulturním postavením, ohrožené sociálně patologickými jevy;
 - nařízená ústavní výchova nebo uložená ochranná výchova;
 - postavení azylanta a účastníka řízení o udělení azylu na území České republiky podle zvláštního předpisu;
- Děti, žáci a studenti se speciálními vzdělávacími potřebami mají právo na vzdělávání, jehož obsah, formy a metody odpovídají jejich vzdělávacím potřebám a možnostem, na vytvoření nezbytných podmínek, které toto vzdělávání umožní, a na poradenskou pomoc školy a školského poradenského zařízení (Ješina a Kudláček, 2010).

Vyhláška č. 73/2005 Sb. jednoznačně preferuje zařazování žáků se SVP do běžných škol:

§1, odst.1 - Vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami (dále jen "speciální vzdělávání") a vzdělávání dětí, žáků a studentů (dále jen "žák") mimořádně nadaných se uskutečňuje s pomocí podpůrných opatření, která jsou odlišná nebo jsou poskytována nad rámec individuálních pedagogických a organizačních opatření spojených se vzděláváním žáků stejného věku ve školách, které nejsou samostatně zřízené pro žáky se zdravotním postižením (dále jen "běžná škola").

Vhodnou podporu pak řeší tato vyhláška v následujícím odstavci.

§1, odst.2 - Podpůrnými opatřeními při speciálním vzdělávání se pro účely této vyhlášky rozumí využití speciálních metod, postupů, forem a prostředků vzdělávání, kompenzačních, rehabilitačních a učebních pomůcek, speciálních učebnic a didaktických materiálů, zařazení předmětů speciálně pedagogické péče, poskytování pedagogicko-psychologických služeb, zajištění služeb asistenta pedagoga, snížení počtu žáků ve třídě, oddělení nebo studijní skupině nebo jiná úprava organizace vzdělávání zohledňující speciální vzdělávací potřeby žáka (Ješina a Kudláček, 2010).

Národní akční plán inkluzivního vzdělávání 2010 (Strategický dokument MŠMT)

Základním cílem předkládaného materiálu je zvýšit míru inkluzivního pojetí vzdělávání v českém vzdělávacím systému. Konečným cílem je pak působit preventivně proti sociální exkluzi jednotlivců i celých sociálních skupin a přispět k úspěšné integraci jedinců s postižením či znevýhodněním do společenských, politických a ekonomických aktivit občanské společnosti. Úkoly a opatření Národního akčního plánu inkluzivního vzdělávání svými dopady překračují rámec školství jako takového a jsou významným příspěvkem k rozvoji lidských zdrojů v České republice. Inkluzivní charakter českého školství ovlivní vzdělávací podmínky nejen v případě žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, ale týká se všech jeho účastníků (Ješina a Kudláček, 2010).

5 DEFINICE A VÝZNAM SOCIALIZAČNÍCH PROSESŮ V ŽIVOTĚ OSOB S POSTIŽENÍM

5.1 SOCIALIZACE

Základním kritériem rozvoje osobnosti každého člověka je úroveň jeho začlenění do společnosti neboli socializace. Probíhá-li socializace úspěšně, má v sobě osobnost zakotveny sociální hodnoty, normy, vystupování, ale také sociální role svého společenského a kulturního okolí. Socializace nebývá nikdy ukončena. Jedná se totiž o vývoj lidské osobnosti, k níž na jednu stranu patří osobní individualita, která jedince odlišuje od okolí, ale také i sociální charakter, který mezi sebou mají všichni členové jedné společnosti či společenství (hodnoty, normy, sociální role apod.). Během socializace dochází k proměnám, jimiž se jedinec vzdaluje od výchozího stavu novorozeněte a stává se z něho člověk jako kulturní bytost schopná fungovat ve složitém systému lidské společnosti (Kurosová, 2009).

Hranice socializace například u osob s mentálním postižením (SVP) jsou vymezeny přirozeně rozsahem postižení. U těžších případů mentálního postižení není možné vybudovat základní sociální návyky, a proto tyto jedinci zůstávají trvale odkázáni na ošetrovatelskou péči. Dalším důležitým faktorem pro socializaci je sebehodnocení daného postižení. Čím je sebehodnocení vyšší, tím větší úspěchy od socializace můžeme očekávat (Krejčířová a Valenta, 1997).

5.2 INTEGRACE

Integrace, neboli začleňování žáků se zdravotním postižením do běžných škol představuje v České republice relativně nový fenomén (Michalík, 2000; Válková, 1998). Do roku 1991 byla většina žáků se speciálními vzdělávacími potřebami vzdělávána ve speciálních segregovaných školách. V současnosti se u nás můžeme setkat se stále větším množstvím integrovaných žáků. Obzvláště žáci se smyslovými a tělesnými postiženími jsou stále ve větší míře integrováni do běžných škol. Dle národních statistik ÚIV-Ústavu pro informace a vzdělávání (2008) se počet dosud integrovaných žáků s tělesným postižením pohybuje okolo 1300. Zaujímá tak výsostní postavení mezi žáky s dalšími typy postižení (Ješina, Kudláček a kol., 2011).

Ačkoliv je integrace proklamována, jako nejlepší cesta, my bychom se měli zaměřit na zjištění individuálních potřeb dítěte se speciálními vzdělávacími potřebami a na základě této diagnostiky bychom měli doporučovat i poskytované služby.

Výhody segregovaného vyučování ve speciálních zařízeních jsou například:

- a) komplexní systém rehabilitačních složek na velmi vysoké úrovni;
- b) přístup ke speciálním kompenzačním pomůckám;
- c) příležitost setkávání s osobami se srovnatelným funkčním potenciálem (Ješina, Kudláček a kol., 2011).

Mezi hlavní nevýhody patří:

- a) vzdálenost od bydliště rodiny - v případě internátního umístění v mladším věku dítě může strádat nedostatkem podnětů a podpory;
- b) nedostatek stimulace k co nejlepším výkonům;
- c) minimalizace kontaktů s majoritní (intaktní) společností (Ješina, Kudláček a kol., 2011).

Integrace je dynamickým, postupně se rozvíjícím procesem začleňování minoritních skupin obyvatelstva do intaktní populace. V žádném případě se však nejedná o jednostranný postup. Naopak jde o celkové pochopení minimálně obou stran integračního procesu, vzájemného respektování a kulturní či sociální obohacování. Pedagogická integrace zahrnuje integraci školní i mimoškolní, působení rodiny a dalších organizací či poradenských subjektů (Novosad, 1997).

Termín integrace ve školním prostředí znamená, že pedagog obecně musí učinit nezbytná opatření v obsahu, modifikaci podmínek i přizpůsobení didaktických prostředků tak, aby zajistil, že všichni žáci mohou dosáhnout cílů, budou se cítit bezpečni, spokojeni, v pohodě a také úspěšní (Kudláček a Ješina, 2008).

Integrace je proces oboustranný a interaktivní neboť jde o soužití jisté minority (osob se zdravotním a sociálním znevýhodněním) s majoritou (s osobami intaktními, tedy zdravými, respektive nepostiženými). Nejde pouze o podporu a pomoc postiženým, ale integrace je také obohacením populace nepostižené (zejména v rovině sociální a osobnostní). Jde o to, aby se populace lidí bez postižení naučila žít s lidmi „odlišnými“ (nikoliv žít vedle nich), považovala za samozřejmost pomáhat jim, chápat je a respektovat. Na druhou stranu jde rovněž o skutečnost, aby se populace s postižením naučila žít v běžném prostředí mezi „zdravými“ jedinci (Tomicková a Švingalová, 2002).

5.2.1 INTEGRACE NA PŘÍKLADU OSOB S MENTÁLNÍM POSTIŽENÍM

Žáci s mentálním postižením se mohou vzájemně lišit mírou svých rozumových schopností, z toho pak plynou jejich osobní ambice a plány týkající se vzdělávání a později i profesního uplatnění. Lidé s postižením se liší i svou mírou a hloubkou emocionality, jakož i potřebou sociálních kontaktů a mírou citlivosti. Dá se předpokládat, že ve své většině budou mít podstatně silnější potřebu citového zakotvení, opory a jistoty, než jejich ostatní vrstevníci (Švarcová, 2000).

Školní integrace žáků s MP přináší řadu problémů, vyplývajících ze skutečnosti, že u dětí s MP je narušen sám proces učení a předpoklady pro něj se kvalitativně i kvantitativně liší od běžné dětské populace (Hlučín, 2005).

Švarcová uvádí, že většina mentálně postižených trpí poruchami koncentrace a pozornosti a trvale tak vyžaduje zvýšenou pozornost učitele (Švarcová, 2006).

Bez kvalitního zajištění přípravy ztrácí integrace svůj význam – bez vhodného zázemí (materiálního, sociálního a psychického) se může stát, že integrované dítě čím dál více zaostává za svými spolužáky běžné populace nebo že je schopné s nimi držet krok za cenu nesmírného úsilí jeho samotného i rodičů. Stres, v němž se dítě ocitne, může v takové situaci přerůst únosnou mez a integrace se pro dítě i pro jeho nejbližší okolí stává neúměrnou zátěží. Začlenění v běžné škole pak přestává plnit svoji funkci a dítě se většinou vrací do speciální školy. Tuto skutečnost nelze považovat za neúspěch: dítě rozvíjelo své dovednosti v reálném životě školního prostředí, dokud to bylo pro jeho vývoj žádoucí (Hlučín, 2005).

5.2.2 INTEGRACE V TV

Pojem „integrace v TV“ znamená zařazování žáků s různými typy postižení do společných forem TV. Dosavadní výsledky sledování tohoto procesu ukazují na nedostatečnou připravenost učitelů pro zdárné začlenění žáků se speciálními vzdělávacími potřebami do hodin školní TV. Učitelé nemají dostatek podpory, problémem je příliš velké množství žáků ve třídě a nepřiměřené zázemí (tělocvična, pomůcky a podobně).

Integraci v kontextu školní TV se v Česku bohužel poměrně dlouhou dobu nikdo systémově nezabýval, i když je to právě TV, kde mohou mít především žáci s tělesným postižením největší míru „speciálních vzdělávacích potřeb“. Prvním krokem v nápravě

současného stavu je, aby si rodiče, pediatři, speciální pedagogové, ředitelé škol i učitelé TV uvědomili, že tělesná výchova je pro děti s postižením důležitá. V současném školním vzdělávacím systému je věnována pozornost zejména předmětům vzdělávacím (akademickým), TV v těchto souvislostech příliš často zmiňována není (Čadová, 2010).

Obecně se předpokládá, že při normální úrovni inteligence žáků neexistuje příliš mnoho problémů se začleňováním do běžného kolektivu i vzdělávacích předmětů. V oblasti TV však narazíme na problémy, které vycházejí z charakteru postižení a naplně hodin školní TV (Kudláček, 1997).

Vlastní pohyb není pouhým projevem lidské existence, ale také jedním ze základních předpokladů komplexního a harmonického rozvoje všech dětí. Tělesná výchova je tedy předmět, který by měli navštěvovat všichni žáci (Čadová, 2010).

Ve většině případů rozhodnutí o začlenění žáka se SVP není v kompetenci učitele TV. Učitelé ale rozhodují o tom, v jaké míře bude tento žák v jejich hodinách zapojen do pohybových aktivit (nakolik tedy bude naplněn význam slova integrace).

Pro zdárnou integraci do TV je však nutno respektovat určitá specifika. V první řadě bychom si měli uvědomit, že integrace není vhodná pro každé dítě a že pokud se nepodaří uzpůsobit podmínky ve školní TV, mohou integrační snahy nepříjemně působit na žáky se SVP, jejich spolužáky a odradit také učitele TV od dalších pokusů (Ješina, Kudláček a kol., 2011).

Úspěšnou integraci žáků se SVP do hodin školní TV ovlivňuje nemálo faktorů:

- Žák samotný (a jeho vztah k pohybové aktivitě vůbec);
- Rodina (její vztah k pohybové aktivitě);
- Škola a učitelé (motivace, chuť, ochota, schopnosti, a možnosti);
- Poradenství a diagnostika (schopnosti a možnosti poradenství);
- Forma integrace (skupinová – žáci s obdobným funkčním potencionálem, individuální – často nutnost větší modifikace, více problémů vyplývajících z výrazně omezenějšího funkčního potencionálu TP žáka);
- Prostředky speciálně pedagogické podpory (podpůrný učitel, osobní asistent, asistent pedagoga, doprava žáka do školy, rehabilitační a kompenzační pomůcky, úprava vzdělávacích podmínek – IVP);
- Architektonické bariéry;
- Sociálně psychologické mechanismy;
- Organizace podporující osoby s postižením (Čadová, 2010).

5.2.3 BARIÉRY V INTEGRACI

Přestože architektonické bariéry bývají zmiňovány na prvním místě, bariéry postojevé (resp. přesvědčení o fungování integrace, důsledcích začleňování žáků, a přesvědčení o zvládnutí integrované TV) jsou klíčové pro existenci či úspěch integrace v TV. Pokud je například učitel přesvědčen, že při začlenění žáka na vozíku se nebude moci dostatečně věnovat ostatním žákům, bude pravděpodobně proti začlenění tohoto žáka do hodin školní TV. Pokud se učitel bude domnívat, že by nezvládl začlenit žáka do běžné hodiny, je velmi pravděpodobné, že se bude bránit integraci tohoto žáka.

Tyto postoje mohou být ještě umocněny některými limity v oblasti TV:

- a) Organizační limity (přesuny na TV, příliš mnoho žáků, nedostatečné prostory);
- b) Materiální limity (nevhodné kompenzační pomůcky, nedostatek sportovního vybavení); či
- c) Personální limity (neexistence konzultantů v oblasti ATV, nedostatek asistentů).

Je nezbytně nutné uvědomit si, které podmínky ovlivňují úspěšnost integrace a snažit se o optimalizaci těchto podmínek (Čadová, 2010).

Diagnostika podmínek integrace

Diagnostikou v této oblasti rozumíme:

- a) Přípravenosti učitele TV.

Přípravenosti učitele můžeme zjistit pomocí formálních či neformálních rozhovorů, resp. také s použitím standardizovaných dotazníků (Kudláček, Válková, French, Myers, & Sherrill, 2002). Je nutné zjistit, zda je učitel ochoten integrovat žáka a jakou asistenci by potřeboval pro zdárnou integraci. Na tomto místě připomínám, že integrace bez přiměřené podpory velmi často klade neúměrné nároky na učitele i žáky.

- b) Přípravenosti vnějších faktorů.

Mezi vnější faktory patří kompenzační pomůcky, sportovní vybavení, dostupnost sportovních ploch z hlediska architektonických bariér, připravenost ostatních žáků, curriculum v dané TV, a také možnosti pohybových aktivit v komunitě.

- c) Přípravenost žáka s tělesným postižením.

Přípravenost žáka se SVP lze měřit několika způsoby. Můžeme použít standardizované či nestandardizované testy pro zjištění úrovně pohybových

schopností i dovedností. Velmi důležitá je preference pohybových aktivit mezi přáteli a v rodině a v neposlední řadě také zájmy žáka s tělesným postižením oblasti APA (Martin Kudláček a Ondřej Ješina, 2009).

Možnosti zapojení tělesně postižených žáků v jednotlivých pohybových aktivitách (v závislosti na stupni postižení)

- Plné zapojení žáka s využitím upravených podmínek (pravidla hry, modifikace cviků, úprava prostoru...).
- Zapojení žáka v roli rozhodčího nebo pomocníka.
- Nahrazení pohybové činnosti (kterou vykonávají spolužáci) adekvátní alternativou (místo chůze nebo běhu jízda na vozíku...).
- Zařazení zcela jiné pohybové aktivity s podporou asistenta pedagoga (Čadová, 2010).

Pravidla při integraci žáků s tělesným postižením do hodin TV

- Aktivity musí být pro všechny žáky bezpečné.
- Všechny pohybové aktivity by měly být smysluplné.
- Ne každé cvičení je vhodné pro všechny.
- Ostatní žáci ve třídě by neměli trpět pocitem ochuzení z důvodu zařazení integrovaného žáka s TP do hodin TV.
- Potřeba vypracování IVP do hodin TV pro integrovaného žáka (Čadová, 2010).

Formy podpory potřebné při začleňování žáků s tělesným postižením do hodin TV

- průběžné doplňující vzdělávání učitelů TV;
- konzultanti v oboru ATV přímo v praxi;
- asistenti pedagoga mající kompetence ve vztahu k TV;
- dostupné kompenzační a sportovně kompenzační pomůcky (vozíky, trojkola, handbike, monoski, rukavice, helmy...) (Čadová, 2010).

5.2.4 INDIVIDUÁLNÍ VZDĚLÁVACÍ PLÁN (IVP) JAKO KLÍČ K ÚSPĚŠNÉ INTEGRACI DO ŠKOLNÍHO VÝCHOVNĚ-VZDĚLÁVACÍHO PROCESU

Individuální vzdělávací plán (dále jen jako IVP) je klíčem k úspěšné integraci (resp. plnohodnotnému vzdělávání) žáků se speciálními vzdělávacími potřebami (SVP). Podle zákona 561/2004 Sb. povoluje žákovi IVP ředitel školy s písemným doporučením

školského poradenského zařízení (speciálně pedagogické centrum, pedagogicko-psychologická poradna). IVP se v případě potřeby pro žáka se speciálními vzdělávacími potřebami vytváří vždy na jeden školní rok. IVP vychází ze ŠVP (školní vzdělávací plán) a doporučení školského poradenského zařízení.

IVP se přímo týká některých osob či zařízení. Zaprvé je to učitel, který IVP zpracovává a realizuje. Pak je to ředitel školy, který je garantem IVP. Následují školská poradenská zařízení (pedagogicko-psychologická poradna, speciálně-pedagogické centrum), která mají konzultační a kontrolní funkci vůči IVP. Nesmíme zapomenout ani na samotného žáka, pro kterého se IVP vytváří a jeho rodiče, kteří by měli spolupracovat a mít aktivní přístup k realizaci IVP.

Prvním krokem při tvorbě IVP je shromáždění a shrnutí výsledků vyšetření, zpráv, diagnostických rozhovorů, testů znalostí a dovedností, zápisů z pozorování apod. IVP, pokud je to možné, měl by být připravován za účasti dalších osob a externích odborníků (Ješina, Kudláček a kol., 2011).

IVP by měl dle Michalíka (2000) vždy obsahovat:

- a) cíl, jehož má být dosaženo;
- b) prostředky speciálně pedagogické podpory;
- c) popis speciálně pedagogických metod, postupů a organizačních forem, užívaných při práci s dítětem;
- d) konkrétní cíle v každém učebním předmětu;
- e) pravidla komunikace s rodiči dítěte;
- f) termíny a způsob vyhodnocování výsledků.

Sestavení vhodného IVP je závislé na (Lang a Berberichová, 1998):

- porozumění silným stránkám a potřebám dítěte,
- porozumění pro očekávání jeho rodičů,
- jasných a správných informacích v materiálech dítěte nebo dostupných z jiných zdrojů,
- vhodném materiálním vybavení a technickém uspořádání školy,
- personální situaci školy,
- akčním výzkumu, který znamená stále sledovat aktuální situaci a kontrolovat dosahování cílů.

Klíčovým faktorem úspěšné integrace je definice prostředků speciálně pedagogické podpory, kterých bude k naplnění cílů IVP použito, a vlastní naplnění této podpory (Ješina, Kudláček a kol., 2011).

Co by mělo být v IVP jednoznačně popsáno:

- a) pravidla spolupráce s odborným speciálně pedagogickým centrem;
- b) možnosti využití podpůrného učitele a základní stanovení náplně jeho činnosti;
- c) služby a intervence odborných pracovníků (logoped, psycholog, rehabilitační pracovník atd.);
- d) speciální pomůcky, způsob jejich pořízení a práce s nimi;
- e) určení všech odborníků, podílejících se na práci s dítětem (včetně odborníka pro oblast ATV a motorického rozvoje) (Ješina, Kudláček a kol., 2011).

Pro IVP v předmětu TV platí všechny výše uvedené požadavky. Cíle v TV by vždy měly být:

- a) dostatečně konkrétní (např. míra a kvalita provedení dovednosti či úrovně dosažených schopností);
- b) měřitelné (např. počet opakování, čas, vzdálenost, kvalita provedení);
- c) dosažitelné;
- d) odpovídající věku žáka se SVP (Ješina, Kudláček a kol., 2011).

Popis vlastních speciálně-pedagogických metod, postupů a organizačních forem, užívaných při práci s dítětem. Jedná se zejména:

1. případné úpravy učebního plánu, jako snížení počtu hodin, úlevy v návštěvě vybraných předmětů, případné, zcela výjimečné, osvobození z návštěvy vybraného předmětu;
2. úpravy učebních osnov, výběr podstatného a základního učiva;
3. rozhodnutí o způsobech integrace v konkrétní skupině;
4. využití specifických dovedností a speciálních znalostí dítěte ke zvládnutí učiva a upevnění jeho statusu ve skupině (třídě).

Postup při tvorbě IVP má následující, po sobě jdoucí kroky:

1. **audit** – diagnostika dítěte od školských poradenských zařízení (SPC, PPP), lékaře, školy i rodiny, zhodnocení aktuálního stavu dítěte (znalosti, dovednosti, návyky, postoje);

2. **konstrukce** – zde je klíčová role třídního učitele, učitelů jednotlivých předmětů, výchovného poradce a speciálního pedagoga, důležité je stanovení si cílů IVP (poznávacích, hodnotových, praktických, specifických,...), samotné vytvoření IVP s přihlédnutím na organizaci výuky (zařazení žáka mezi ostatní, počet žáků), formy a metody výuky, materiální podporu a hodnocení žáka;
3. **implementace** – jde o samotný pedagogický proces, neboli přímou práci s dítětem, IVP je možno v průběhu školního roku upravovat a přizpůsobovat podmínkám;
4. **evaluace** – hodnotí se splnění cílů IVP, spokojenost a motivovanost žáka, dosažené žákovy výsledky, mezi hlavní smysl patří poskytnutí zpětné vazby všem zapojeným osobám, takto nabyté informace jsou důležité pro plánování dalšího postupu vzdělávání žáka se SVP (Slowík, ústní sdělení).

5.2.4 PEER TUTORING JAKO JEDEN Z MOŽNÝCH PROSTŘEDKŮ INTEGRACE OSOB SE SPECIÁLNÍMI VZDĚLÁVACÍMI POTŘEBAMI DO HODIN TĚLESNÉ VÝCHOVY

Proces začlenění žáků se SVP do školní TV nemůže být úspěšný bez potřebných úprav vzdělávacích podmínek a užití vhodných podpůrných a asistenčních služeb. Pro tuto potřebu se v praxi využívá podpory ze strany pomocných pracovníků, kteří napomáhají při naplňování individuálních vzdělávacích potřeb žáků se SVP (Block a Krebs, 1992).

Vzhledem k nedostatečnému množství asistentů pedagoga či erudovaných učitelů ve školách hlavního vzdělávacího proudu je nutné hledat alternativní výukové metody (Rybová a Ješina, 2010). Jednou z možností se může stát peer tutoring. Peer tutoring je založen na vzájemné kooperaci žáků se SVP a jejich vrstevníků (tutorů) za účelem podpory individuální výuky. Pozitivní účinky spočívají především ve zvyšování úrovně pohybových dovedností, vedou ke zlepšování sebepřijímání žáků se SVP, dále pak k rozvoji sociálních dovedností a v neposlední řadě zvyšování komunikativních dovedností všech zainteresovaných žáků. Označení peer tutoring nebo využití peer tutorů je v našich podmínkách fenoménem relativně novým a pro řadu laiků ale i odborníků neznámým. Přitom právě peer tutoring může být tou správnou cestou v procesu integrace a rozvoje osobnosti žáka se SVP (Rybová a Ješina, 2010).

Strategie peer tutoringu byla vyvinuta jako alternativa systému tradičních forem výuky. Jedná se o efektivní vyučovací strategii, jež může být východiskem pro školy

s nedostatečným množstvím nezbytných asistentů pedagoga (osobních asistentů) či kompetentních učitelů (Topping, 1998). První zmínky o systematické aplikaci peer tutoringů však byly zaznamenány až v 80. letech 20. století (Goodlad a Hirst, 1989). Původně byly peer programy především preventivního charakteru a vznikaly jako reakce na rostoucí problémy s drogově závislou mládeží (Ješina, Kudláček a kol, 2011). Primární motivace rozvinutí tohoto systému ve školství byla výhradně ekonomická, neboť využití studentů bylo finančně méně náročné nežli zaměstnání dalších profesionálních učitelů (Svenson a Hanson, 1996).

V současnosti není známa jednotná definice pojmu peer tutoring, avšak velká část odborníků se v základních bodech vyjádření pojmu shoduje. Klavina (2007) považuje peer tutoring za efektivní postup zaručující zlepšení akademických výsledků žáků se SVP i přes omezené množství stávajících lidských zdrojů. Takto řízená výuka spočívá ve vzájemné spolupráci žáků se SVP a jejich vrstevníků (tutorů), kteří se na základě instrukcí vyučujícího stávají aktivní součástí výuky a na určitý čas tak přejímají pedagogickou roli (Klavina, 2007). Vrstevníci jsou důležitým socializačním faktorem již od předškolního období a s rostoucím věkem se jejich vliv na jednotlivce zvyšuje (Kasíková, 1997). V kontextu výuky je tedy zřejmé, že se žák snadněji ztotožní s jedincem, který je mu bližší z hlediska věku, role a zájmů (Ješina, Kudláček a kol, 2011). Například Block (2007) uvádí, že prostředí školní TV je ideálním zprostředkovatelem pro vzájemné působení žáků se SVP s intaktními vrstevníky. Vrstevnické doučování má pozitivní dopad nejen na samotné žáky se SVP, ale rovněž na tutorů podílejících se na realizaci TV (Ješina, Kudláček a kol, 2011).

Mezi pozitiva vyplývající z provozování peer tutoringů ve školní TV patří zvýšení motorických kompetencí a celkové úrovně dovedností žáků se SVP, zlepšování sociálních dovedností a vzájemných vztahů mezi spolužáky, může docházet také ke zvyšování sebevědomí a zlepšování sebeovládání žáků se SVP. Pro tutorů je přínosem zkušenost s výukou a vedením ostatních, s tím je spojeno přebírání určité zodpovědnosti za průběh a organizaci výuky. Dalšími výhodami peer tutoringů je zvyšování kooperačních dovedností, rozvoj empatie a vzájemné tolerance mezi žáky (Ješina, Kudláček a kol, 2011).

Program vzdělávání peer tutorů může trvat jednu nebo více hodin – v závislosti na věku tutora a žáka, druhu zdravotního postižení a typu vyučovací jednotky. Výcvik se provádí individuálně či v menších skupinách a jeho intenzita je založena na dosavadních zkušenostech tutora. V první řadě je nutné seznámit tutorů se specifickými

potřebami a možnostmi zapojení žáků se SVP do tělesné výchovy tak, aby vždy odpovídalo jejich individuálním schopnostem a potřebám (Lieberman a Houston-Wilson, 2002). Důležitá je znalost a schopnost ovládnutí kompenzačních pomůcek, které žák se SVP v tělesné výchově používá. Další významný bod při vzdělávání tutorů je schopnost efektivní komunikace mezi účastníky peer tutoringů. Komunikace může být verbální, popřípadě, pokud to situace vyžaduje, nonverbální, za užití předem domluvených znaků a symbolů. Peer tutor by měl znát také základní didaktické zásady. Základním předpokladem správného provedení úkonu a následného zlepšení žakových dovedností je neustálá zpětná vazba ze strany tutora (Lieberman a Houston-Wilson, 2002), aby došlo k uvědomění si chyb ze strany žáka a následným opravám pohybového vzorce. Po absolvování výcviku by měl být tutor schopen vzájemné spolupráce a poskytnutí adekvátní pomoci spolužákovi se SVP při hodinách tělesné výchovy (Ješina, Kudláček a kol, 2011).

Je třeba mít na paměti, že peer tutoring a pouhá vzájemná interakce jsou dvě odlišné záležitosti. Pokud není realizováno formální vzdělávání peer tutorů, tehdy se používá termín vzájemná interakce (Klavina, 2007).

5.3 INKLUZE

Termín inkluze není v Českém prostředí legislativně ani odborně příliš ukotven, ale je často používán v zahraniční literatuře. Pod pojmem inkluze je označován nikdy nekončící proces, ve kterém se lidé s postižením mohou v plné míře zúčastňovat všech aktivit společnosti stejně jako lidé bez postižení. Na rozdíl od integrace se u inkluze jedná převážně o respektování čtyř principů zapojování žáků se speciálními vzdělávacími potřebami do běžných škol. Jedním z těchto principů je vytvoření bezpečného prostředí, kde není nikdo odmítán, kde je propojován zájem jednoho o druhého a kde odlišnost není chápána jako překážka, ale naopak jako výzva. Je nutné volit adekvátní metody výuky, kde učitel vyváží prostor pro každého žáka s příležitostmi k interakci s druhými. Další principy jsou především v řízení třídy a škol tak, aby byly pro žáka se speciálními vzdělávacími potřebami vytvořeny co nejvýhodnější podmínky. Poslední z principů tkví ve spolupráci s rodiči, rozvoji lidských zdrojů v rámci školy a trvalé kultivaci postojů žáka a učitelů (Lang a Berberichová, 1998). Právě proto vnímáme inkluzi jako vyvrcholení integračního

procesu, kdy jsou vytvořeny podmínky (v nejširším smyslu slova) tak, aby bylo možné začlenění jedince se speciálními vzdělávacími potřebami a jeho účast na jednotlivých činnostech (Ješina, Kudláček a kol, 2011).

6 STANDARDY ODBORNÉ ZNALOSTI, KTERÉ BY MOHL OBSAHOVAT PŘEDMĚT ZÁKLADY APLIKOVANÝCH POHYBOVÝCH AKTIVIT

Každý studijní program, ať se jedná o program ve škole základní, střední, či vysoké, obsahuje standardy vzdělávání. Pro učitele představují standardy v souhrnné podobě podstatné vzdělávací cíle, k jejichž naplnění pedagogická činnost směřuje, i soubory závazných vzdělávacích obsahů, jež jsou ve výuce respektovány. Jinak řečeno, je to veškerý obsah výuky, který by měl daný vzdělávací program mít pro to, aby student po absolvování tohoto programu měl kvalifikovaný a odborný základ pro vykonávání dané činnosti

Stálá konference asociací ve vzdělávání (SKAV, 2011, online) vymezuje standardy vzdělávání následovně. Standard popisuje oprávněně náročná očekávání toho, co žák či student v dané oblasti učení zná a umí dělat, aby se mohlo dále učit a fungovat v demokratickém společenství.

Cílem tvorby standardů odborné znalosti pro výuku předmětů v oblasti aplikovaných pohybových aktivit je, aby tělesná výchova, sportovní a pohybově rekreační činnosti byly vyučovány a předávány osobám se speciálními vzdělávacími potřebami kvalifikovanými pedagogy aplikovaných pohybových aktivit.

6.1 NÁRODNÍ STANDARDY APLIKOVANÉ TĚLESNÉ VÝCHOVY – ADAPTED PHYSICAL EDUCATION NATIONAL STANDARDS (APENS), JEJICH CHARAKTERISTIKA A SROVNÁNÍ

6.1.1 CHARAKTERISTIKA NÁRODNÍCH STANDARDŮ APLIKOVANÉ TĚLESNÉ VÝCHOVY – ADAPTED PHYSICAL EDUCATION NATIONAL STANDARDS (APENS)

Pro předkládanou diplomovou práci byla při tvorbě standardů odborné znalosti pro předmět Základy aplikovaných pohybových aktivit čerpána inspirace z projektu Adapted Physical Education National Standards (APENS) – Národní standardy aplikované tělesné výchovy, který vznikl v půlce 90. let 20. století ve Spojených státech amerických. Tyto standardy odborné znalosti slouží přímo pro tvorbu předmětů z oblasti aplikovaných pohybových aktivit.

V projektu APENS bylo sepsáno 15 národních standardů, které reprezentují obsah, jenž by měl kvalifikovaný pedagog aplikované tělesné výchovy znát a realizovat ve své výuce.

Zde je v překladu z anglického do českého jazyka uvedeno patnáct standardů odborné znalosti podle projektu APENS.

- **Standard 1: Vývoj člověka**

Základy navrhovaných cílů a aktivit pro osoby se zdravotním postižením jsou založeny na základní znalosti vývoje člověka a jeho aplikace na osoby se speciálními vzdělávacími potřebami. Pro učitele ATV to znamená seznámení se s teorií a praktickými postupy v oblasti vývoje člověka. Důraz v této normě je zaměřen na znalosti a dovednosti využitelné v poskytování kvalitního programu ATV.

- **Standard 2: Motorický vývoj**

Výuka osoby se zdravotním postižením vyžaduje určité znalosti o tom, jak se jednotlivci vyvíjejí. V případě učitelů ATV to znamená být obeznámen s fyzickým a motorickým vývojem zdravých osob, stejně jako porozumění vlivu na tyto procesy u lidí s postižením. Současně to také znamená nutnost pochopení procesu, jak se jedinci učí motorickým dovednostem a uplatňování zásad motorického učení při plánování i samotné výuce tělesné výchovy pro žáky se zdravotním postižením.

- **Standard 3: Zásady správného cvičení**

Učitel ATV si musí uvědomit důležitost modifikace daných cviků a pohybových aktivit pro zajištění stejnoměrného přínosu pro všechny děti, bez ohledu na to, jestli jde o osobu se SVP, či osobu intaktní. Tento standard se zaměřuje na využití principů fyziologie a biomechaniky při práci s osobami s různými druhy postižení.

- **Standard 4: Měření a vyhodnocení**

Toto je základní standard, který klade důraz na znalosti a zkušenosti učitele ATV s cílem zaměřeným na plnění právních požadavků a současně naplnění potřeb žáků se SVP. Pochopení správného měření a následné zpracování výsledků motorického výkonu a výkonnosti se do značné míry opírá o dobrou znalost v oblasti motorického vývoje člověka.

- **Standard 5: Historie a filozofie**

Tato norma sleduje údaje týkající se právních a filozofických faktorů podílejících se na nejnovějších způsobech výuky ATV. Tyto informace jsou podstatné pro pochopení měnícího se významu tělesné výchovy v našich životech. Zdůrazněny jsou ty části všech zákonů, které se týkají výuky ATV.

- **Standard 6: Individuální potřeby studentů**

Šestý standard odkazuje na zákon o vzdělávání osob s postižením (v Česku jde o osoby se speciálními vzdělávacími potřebami). U každého dítěte by mělo dojít k individuálnímu posouzení jeho potřeb v oblasti výuky ATV.

- **Standard 7: Teorie a vývoj kurikula**

Při plánování výuky tělesné výchovy pro studenty s postižením je potřeba brát v úvahu různé koncepty teorie a tvorby osnov, například zvolení cílů na základě vhodného hodnocení. Tvorba osnov je více, než jen pouhé sepsání učebního plánu. Mnohonásobně to pak platí při tvorbě osnov pro studenty s postižením (SVP).

- **Standard 8: Hodnocení**

Tato norma se zabývá procesem hodnocení, který se běžně vyučuje jako součást základního kurzu měření a hodnocení. Hodnocení se nezaměřuje pouze na sběr dat, ale zahrnuje i měření pro účely rozhodování o zařazení speciálních programových komponent pro osoby se zdravotním postižením (SVP).

- **Standard 9: Vzdělávací plán**

Než začne pedagog ATV vyučovat, je potřeba vytvořit vzdělávací plán (v případě pedagoga TV v Česku jde o roční plán učitele, tematický plán a plán vyučovací jednotky), aby byla splněna zákonná kritéria a současně byly uspokojeny speciální potřeby osob s postižením (SVP). Již dříve zmíněné principy, např. z oblasti vývoje člověka a motorického vývoje se uplatňují i v tomto standardu.

- **Standard 10: Výuka**

Hlavní náplň práce učitele ATV je samozřejmě samotná výuka. V tomto standardu je opět zdůrazněno mnohé z již zmíněných principů.

- **Standard 11: Konzultace a rozvoj zaměstnanců**

Čím více studentů s postižením (SVP) je zahrnuto do všeobecného vzdělávacího programu, tím více musí učitelé ATV poskytovat konzultace svým kolegům pedagogům. To vyžaduje citlivost a vynikající komunikační dovednosti. Tato norma identifikuje klíčové kompetence učitele ATV nutné pro poskytování těchto konzultací a další rozvoj zaměstnanců v této oblasti.

- **Standard 12: Student a hodnocení programu**

Hodnocení studentů je pouze část procesu hodnocení programu. To se týká hodnocení celé řady vzdělávacích služeb. Jen málo učitelů ATV je formálně vyškoleny pro hodnocení programu jako celku. Z toho důvodu jsou hodnocení většinou specifická pro danou oblast, ve které škola působí, a zaměřují se pouze na několik parametrů, jako je např. počet studentů dosahujících určité úrovně ve fyzických testech. Principy ATV zatím nejsou téměř nikdy zahrnuty.

- **Standard 13: Další vzdělávání**

Cílem této normy je zaměřit se na průběžné vzdělávání učitelů ATV. K dispozici jsou různé možnosti kariérního rozvoje. Speciální kurzy na místních vysokých školách jsou pouze jednou z možností. Učitelé ATV se mohou zúčastnit workshopů, seminářů, prezentací a konferencí se zaměřením na nové poznatky v oblasti ATV. Také je zde možnost distančního studia.

- **Standard 14: Etika**

Základním předpokladem projektu národních standardů ATV je, že ti, kteří splní standardy pro certifikovaného učitele ATV, se budou snažit po celou dobu dodržovat nejvyšší etické standardy v oblasti poskytování programů a služeb pro děti a mládež s postižením (SVP). Tato norma byla vyvinuta, aby zajistila, že její členové nejen pochopí význam etických postupů, ale také budou dodržovat a rozvíjet takové praktiky.

- **Standard 15: Komunikace**

V posledních letech se role pedagoga ATV vyvinula a mnohem více zahrnuje i komunikaci s rodinami a dalšími odborníky. Tato norma obsahuje informace o způsobech efektivní komunikace s rodinami a dalšími odborníky za použití týmového přístupu s cílem zlepšit poskytování služeb osobám se zdravotním postižením (APENS, 2008a, on-line).

6.1.2 SROVNÁNÍ STANDARDŮ ODBORNÉ ZNALOSTI APENS SE STANDARDY NASPE - NATIONAL STANDARDS FOR PHYSICAL EDUCATION (NÁRODNÍ STANDARDY PRO TĚLESNOU VÝCHOVU)

V následující tabulce 1 jsou porovnány standardy. V pravém sloupci jsou standardy APENS a v levém sloupci standardy NASPE – National standards for physical education (Národní standardy pro tělesnou výchovu). Ke každému standardu podle NASPE je připojen jeho krátký popis a k němu jsou ve vedlejším sloupci přiřazeny adekvátní standardy z programu APENS, které mají stejný, či příbuzný obsah.

Standardy NASPE jsou využívány pro tvorbu předmětu tělesná výchova pro zdravé (nepostižené) osoby. V tabulce č. 1 je vidět zajímavé srovnání standardů APENS a standardů NASPE, tedy snaha o přirovnání standardů které by měla obsahovat tělesná výchova pro osoby s postižením a pro osoby bez postižení.

Tabulka 1. Srovnání standardů NASPE a APENS

NASPE standardy (2001)	APEN standardy (Kelly, 1995)
<p>1. Znalost předmětu Učitelé TV mají takové znalosti předmětu reflektující jak obsah, tak i hloubku, které podporují celoživotní tělesnou aktivitu.</p>	<p>1. Vývoj člověka 2. Motorický vývoj 3. Zásady správného cvičení 4. Měření a vyhodnocení 5. Historie a filozofie 7. Teorie a vývoj osnov 8. Hodnocení 9. Vzdělávací plán 10. Výuka 12. Student a hodnocení programu</p>
<p>2. Znalost učebního plánu Učitelé TV důsledně formulují výběr, plánování a hodnocení učebního plánu na základě potřeb jejich studentů.</p>	<p>4. Měření a vyhodnocení 7. Teorie a vývoj osnov 9. Vzdělávací plán 12. Student a hodnocení programu</p>
<p>3. Rovnost / spravedlnost / rozmanitost Učitelé TV modelují a podporují chování vhodné v rozmanité společnosti tím, že respektují všechny členy své komunity a váží si jich. Zároveň od svých studentů očekávají, že se k sobě navzájem chovají čestně a prokazují si úctu.</p>	<p>3. Zásady cvičení 6. Jedinečné potřeby studentů 11. Konzultace a rozvoj zaměstnanců 14. Etika 15. Komunikace</p>
<p>4. Vhodné učební pomůcky Učitelé TV rozumí prolínání základních cílů tělesné výchovy s příslušnými zásadami pedagogické praxe.</p>	<p>9. Vzdělávací plán 10. Výuka</p>

<p>5. Hodnocení Pedagogové TV důsledně používají různá hodnocení v souladu s národními a státními normami, státními a lokálními cíli a cíli studenta tak, aby poskytli zpětnou vazbu studentovi, podali zprávu o jeho pokrocích a zhodnotili učební metody, plán a cíle.</p>	<p>4. Měření a vyhodnocení 8. Hodnocení 12. Student a hodnocení programu</p>
<p>6. Očekávání aktivního tělesného životního stylu Pedagogové TV musí udržovat stimulační, produktivní vzdělávací prostředí, které vede všechny studenty k aktivnímu tělesnému životnímu stylu.</p>	<p>7. Teorie a vývoj osnov 10. Výuka 15. Komunikace</p>
<p>7. Metody šetření (dotazování) Učitelé TV musí znát, chápat, interpretovat a důsledně využívat výzkum ke zlepšení pedagogické praxe.</p>	<p>8. Hodnocení 12. Student a hodnocení programu 13. Další vzdělávání 14. Etika</p>
<p>8. Spolupráce, reflexe, vedení a profesionalita Celoživotní vzdělávání je podmínkou pro učitele TV. Ti spolupracují jako členové větší studijní komunity na zlepšení školní tělesné výchovy pro všechny studenty a zvýšení profesní kultury ve svém oboru.</p>	<p>11. Konzultace a rozvoj zaměstnanců 13. Další vzdělávání 14. Etika 15. Komunikace</p>
<p>9. Mentoring: Učitelé TV přispívají k profesnímu rozvoji stávajících i budoucích pedagogů.</p>	<p>11. Konzultace a rozvoj zaměstnanců 15. Komunikace.</p>

(APENS, 2008b, on-line)

6.2 TVORBA STANDARDŮ ODBORNÉ ZNALOSTI PRO PŘEDMĚT ZÁKLADY APLIKOVANÝCH POHYBOVÝCH AKTIVIT

Studijní obor, který by měl připravit budoucí učitele TV na práci s osobami se speciálními vzdělávacími potřebami, by měl obsahovat některé standardy. Pro příklad bylo v předchozí podkapitole uvedeno 15 standardů odborné znalosti APENS. Jednotlivé vyučovací předměty by pak měly pracovat s konkrétními standardy, v závislosti na typu předmětu a jeho časové dotaci.

Otázkou nyní je, jaké standardy by měl obsahovat předmět Základy aplikovaných pohybových aktivit. Z názvu předmětu vyplývá, že předmět by měl sloužit k vytvoření určitého vědomostně-dovednostního „základu“ pro další studium

předmětů z oblasti aplikovaných pohybových aktivit, z tohoto předpokladu se vycházelo i při sestavování standardů.

Pro předmět Základy aplikovaných pohybových aktivit (ZAPA) byla za nemalé inspirace programem APENS formulována skupina standardů odborné znalosti:

- **Standard 1. - Vývoj člověka a jeho postižení**

Učitel APA si osvojí základní teoretické znalosti vývoje člověka se zaměřením na vznik a vývoj jeho zdravotního postižení. Získané znalosti budou využity pro navrhování cílů a pohybových aktivit pro osoby se speciálními vzdělávacími potřebami.

- **Standard 2. - Motorický vývoj člověka se zdravotním postižením**

Učitel APA ovládá základní teoretické znalosti z oblasti fyzického a motorického vývoje člověka se zdravotním postižením. Jako neméně důležité se jeví pochopení odlišností při učení se motorickým dovednostem u osob zdravých a se speciálními vzdělávacími potřebami.

- **Standard 3. – Zásady (správného) cvičení**

Učitel APA si osvojí zásady správného cvičení a je schopen je aplikovat při práci s osobami se speciálními vzdělávacími potřebami. Zároveň si uvědomuje nutnost modifikace určitých pohybových aktivit a tělesných cviků, proto aby přinášely pozitivní vliv pro osoby se zdravotním postižením.

- **Standard 4. – Historie, filozofie a legislativa**

Učitel APA dokáže určit hlavní historické události při vývoji sportu zdravotně postižených a vědního oboru aplikované pohybové aktivity. Dále dokáže formulovat hlavní pozitivní účinky pohybové aktivity u osob se zdravotním postižením. Nutností je také orientace v základních legislativních normách upravujících vzdělávání osob se speciálními vzdělávacími potřebami.

- **Standard 5. – Vzdělávací plán a individuální potřeby studentů se SVP**

Předtím, než začne učitel APA vyučovat je potřeba, aby dokázal navrhnout a vytvořit vzdělávací plán. Při této konstrukci je třeba vnímat individuální potřeby studentů se speciálními vzdělávacími potřebami. Tento přístup vede až k vytvoření individuálního vzdělávacího plánu pro osoby se zdravotním postižením.

7 OBSAH VYUČOVACÍHO PŘEDMĚTU ZÁKLADY APLIKOVANÝCH POHYBOVÝCH AKTIVIT

Před samotnou tvorbou obsahu předmětu *Základy aplikovaných pohybových aktivit (ZAPA)* se seznámíme s údaji o předmětu, které jsou již dány a do obsahu vyučovacího předmětu ZAPA se menší mírou podepíší.

Se začátkem výuky předmětu ZAPA na Pedagogické fakultě v Plzni se počítá od akademického roku 2012/2013. Předmět má mít stanoven týdenní hodinový rozsah na jedné vyučovací hodině přednášky a dvou hodin cvičení, bude ohodnocen čtyřmi kredity, zakončení bude formou zkoušky, které bude předcházet zápočet. ZAPA by měli studenti ve studijním programu *Tělesná výchova a sport* absolvovat ve 2. ročníku v letním semestru a to ve studijním oboru *Tělesná výchova a sport* jako předmět povinně volitelný a ve studijním oboru *Tělesná výchova pro vzdělávání* jako předmět volitelný.

Ze srovnání, které bylo provedeno v tabulce č. 2 Porovnání vlastností předmětů je patrné, že předměty zabývající se základy aplikovaných pohybových aktivit či aplikované tělesné výchovy jsou pro obory *Tělesná výchova a sport* na dvou ze tří zkoumaných českých univerzit povinné. Dle sledovaného trendu by do budoucna měla být zvažena varianta zařazení předmětu *Základy aplikovaných pohybových aktivit* mezi povinné předměty pro studenty oboru *Tělesná výchova a sport* na Pedagogické fakultě Západočeské univerzity v Plzni.

7.1 SROVNÁNÍ PŘEDMĚTŮ NĚKTERÝCH ČESKÝCH UNIVERZIT, KTERÉ MAJÍ STEJNOU, ČI PODOBNOU FUNKCI JAKO VZNIKAJÍCÍ PŘEDMĚT ZÁKLADY APLIKOVANÝCH POHYBOVÝCH AKTIVIT (ZAPA)

Předměty a jejich obsahy, které jsou určitou alternativou k předmětu ZAPA, byly porovnávány navzájem mezi sebou. Cílem je zjistit, jaká je mezi nimi podobnost a odlišnost, dále pak inspirovat se pro tvorbu obsahu předmětu. Informace o předmětech jsou získané z webových stránek informačních systémů jednotlivých univerzit.

Pro srovnání byly použity následující předměty:

- Aplikované pohybové aktivity (také pod názvem základy Aplikovaných pohybových aktivit nebo Zdravotní a aplikovaná TV 1 a 2), Fakulta tělesné kultury, Univerzita Palackého v Olomouci;
- Tělesná výchova a sport zdravotně postižených, Pedagogická fakulta, Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem;
- Aplikovaná tělesná výchova, Fakulta sportovních studií, Masarykova univerzita v Brně.

Všechny vybrané předměty slouží pro výuku budoucích pedagogů tělesné výchovy a sportu v bakalářském studiu (většinou v oborech Tělesná výchova a sport, Tělesná výchova pro vzdělávání), a měly by poskytnout teoretický i praktický základ pro práci s osobami s postižením.

Co se týče vzdělávání budoucích pedagogů tělesné výchovy na UPOL, je třeba poznamenat, že předmět Aplikované pohybové aktivity není zdaleka jediným předmětem z oblasti APA za dobu bakalářského studia tělesné výchovy. Předmět APA slouží jako prvotní bod, na který se postupně nabalují další předměty, zaměřené na určité skupiny osob se speciálními vzdělávacími potřebami. Tyto předměty jsou buď povinné či povinně volitelné, jde například o předměty Sport osob s tělesným postižením, či Aplikované pohybové aktivity seniorů.

7.1.1 POROVNÁNÍ VYBRANÝCH VLASTNOTÍ U PŘEDMĚTŮ APLIKOVANÉ POHYBOVÉ AKTIVITY, TĚLESNÁ VÝCHOVA A SPORT ZDRAVOTNĚ POSTIŽENÝCH A APLIKOVANÁ TĚLESNÁ VÝCHOVA

Tabulka 2. Porovnávání vlastností u předmětů

Univerzita	Palackého v Olomouci	J. E. Purkyně v Ústí n. Labem	Masarykova v Brně
Název předmětu	Aplikované pohybové aktivity	Tělesná výchova a sport zdravotně postižených	Aplikovaná tělesná výchova
Kredity	2	4	1
Rozsah hodin	Přednáška 4 (HOD/SEM), cvičení 9 (HOD/SEM)	Přednáška 1 (HOD/TYD), cvičení 1 (HOD/TYD)	Cvičení 1 (HOD/TYD)
Způsob zakončení	Kolokvium	Zkouška	Zápočet
Povinnost pro studenty TVS programů	Povinný	Povinný	Volitelný

(dostupné z webových stránek: <http://portal.upol.cz/>, <http://stag.ujep.cz/>,
<http://is.muni.cz/>)

V tabulce č. 2 jsou srovnány některé vlastnosti předmětů, jako počet kreditů, které je možné za splnění předmětu získat, rozsah hodin, který má daný předmět přidělen, způsob zakončení předmětu a povinnost splnit daný předmět pro programy Tělesná výchova a sport, tedy budoucí pedagogy tělesné výchovy na základních a středních školách.

Co se týče kreditů, tak největším počtem kreditů je ohodnocen předmět Tělesná výchova a sport zdravotně postižených na UJEP, a to čtyřmi kredity, Aplikovaná tělesná výchova na MUNI „je za“ jeden kredit. Aplikované pohybové aktivity na UPOL je ohodnocena dvěma kredity.

Rozsah hodin se odlišuje u všech třech předmětů. Aplikované pohybové aktivity na UPOL mají čtyři hodiny přednášky a devět hodin cvičení za semestr, Tělesná výchova a sport zdravotně postižených na UJEP má jednu hodinu přednášky a jednu hodinu cvičení za týden, což představuje přibližně třináct hodin přednášek i cvičení za

semestr, Aplikovaná tělesná výchova na MUNI má po jedné hodině cvičení za týden, což vychází na třináct hodin na semestr.

Způsob zakončení předmětu je v každém předmětu jiný, u Tělesné výchova a sportu zdravotně postižených na UJEP je to zkouškou, u Aplikovaných pohybových aktivit na UPOL je to kolokvium a u Aplikované tělesné výchovy na MUNI je to zápočet.

Předměty Aplikované pohybové aktivity na UPOL a Tělesná výchova a sport zdravotně postižených na UJEP jsou povinné na daných univerzitách pro studenty programů Tělesná výchova a sport. Předmět Aplikovaná tělesná výchova na MUNI je pro tytéž programy volitelný.

Tabulka 3. Srovnávání cílů

Univerzita/předmět	Cíl předmětu
Palackého v Olomouci/ Aplikované pohybové aktivity	Seznámení se s problematikou aplikovaných pohybových aktivit a možnostmi integrace žáků se speciálními vzdělávacími potřebami do škol klasického typu.
J. E. Purkyně v Ústí n. Labem/ Tělesná výchova a sport zdravotně postižených	Cílem výuky je zprostředkovat studentům poznatky a dovednosti z oblasti provozování pohybových aktivit účastníky zejména mladších věkových kategorií s různým typem zdravotního postižení. Těžiště pozornosti se ubírá cestou specifikace postižení a možností využití pohybové aktivity jako prostředek socializace nebo resocializace. Vychází se z anatomicky a fyziologicky orientovaného popisu a analýzy postižení ve vztahu k možnostem pohybu. Předpokládá se osvojení základních dovedností v oblasti komunikace s osobami a jejich organizování v rámci provozu vybraných aktivit. Student by měl získat také poznatky o legislativním a institucionálním zabezpečení aktivit, u vybraných aktivit pak představu o jejich sportovní podobě, osvojování dovedností a možném nebezpečí při jejich nesprávné aplikaci. Praktická cvičení se dotýkají také výkladu a aplikace pravidel, metodiky, organizování soutěží. Vybrané činnosti jsou prakticky osvojovány. Značná pozornost je věnována upozornění na klíčová místa uplatňovaných pohybových činností, problematiku pohybového učení, bezpečnost v průběhu edukačního procesu a rekreačního provozování
Masarykova v Brně/ Aplikovaná tělesná výchova	Na konci tohoto kurzu budou studenti schopni aplikovat vhodné pohybové aktivity pro zdravotně postižené jedince.

(dostupné z webových stránek: <http://portal.upol.cz/>, <http://stag.ujep.cz/>, <http://is.muni.cz/>)

V tabulce č. 3 jsou porovnané cíle, které mají vybrané předměty. Na první pohled je zřejmé, že definice cíle předmětu Tělesná výchova a sport zdravotně postižených na UJEP je kvantitativně obsáhlejší, než mají zbylé dva předměty.

Předměty Tělesná výchova a sport zdravotně postižených na UJEP a Aplikovaná tělesná výchova na MUNI mají v cílech zaměření na osoby se zdravotním postižením, do této skupiny je možné zařadit osoby s tělesným, smyslovým a mentálním postižením. Předmět základy Aplikovaných pohybových aktivit na UPOL je zaměřen na osoby se speciálními vzdělávacími potřebami, do této skupiny se řadí nejen osoby se zdravotním postižením, ale také například senioři či osoby ze znevýhodněného sociálního prostředí.

Ve všech třech sledovaných předmětech je hlavním cílem seznámení se s pohybovými aktivitami vhodnými pro osoby s postižením a aplikace získaných poznatků do praxe.

Tabulka 4. Srovnávání získaných způsobilostí

Univerzita/předmět	Získané způsobilosti
<p>Palackého v Olomouci/ Aplikované pohybové aktivity</p>	<p>Student má základní znalosti z oblasti teorie aplikovaných pohybových aktivit. Je schopen se orientovat v literatuře a je schopen informace zahrnout do souvislostí. Je schopen zaujmout po konzultaci s odborníky příslušné stanovisko k problematice integrace žáků se speciálními vzdělávacími potřebami do běžných škol. Řeší flexibilně a přiměřeně pohybové programy ve vztahu k osobám se speciálními potřebami.</p> <p>Uvažuje kreativně. Je schopen připravit program pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, přičemž je schopen modifikovat a přizpůsobit pohybové aktivity potřebám žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Umí flexibilně a vhodným způsobem řešit různé situace ve vztahu k osobám se speciálními potřebami.</p>
<p>J. E. Purkyně v Ústí n. Labem/ Tělesná výchova a sport zdravotně postižených</p>	<p>Student je po absolvování předmětu schopen organizovat provoz v absolvovaném spektru aktivit, dokáže rozhodovat utkání ve vybraných hrách, umí připravovat, vést základní cvičební jednotky se zdravotně postiženým. Dokáže využívat transfer z jiných aktivit pro potřeby zdravotně postižených. Umí specifikovat dovednostní limity účastníků, stanovovat potřebné prostorové a materiální podmínky pro provoz účastníků.</p>
<p>Masarykova v Brně/ Aplikovaná tělesná výchova</p>	<p>Na webových stránkách školy http://is.muni.cz/ nejsou získané způsobilosti definovány.</p>

(dostupné z webových stránek: <http://portal.upol.cz/>, <http://stag.ujep.cz/>)

V tabulce č. 4 jsou srovnány způsobilosti, které by měl student po absolvování daného předmětu získat. Na webových stránkách informačního systému MUNI v Brně nejsou definovány získané způsobilosti po absolvování předmětu Aplikovaná tělesná výchova. O získaných způsobilostech v tomto předmětu si můžeme udělat malou představu z cíle, který je definován v tabulce č. 3.

Získané způsobilosti v předmětu Aplikované pohybové aktivity na UPOL jsou zaměřeny jak na teoretickou stránku APA, tedy získání znalosti a orientaci v odborné literatuře, tak na praktickou stránku zaměřenou na tvorbu pohybových programů a modifikaci pohybových aktivit pro osoby se speciálními vzdělávacími potřebami.

Způsobilosti získané v předmětu Tělesná výchova a sport zdravotně postižených na UJEP v Ústí nad Labem jsou zaměřeny na organizaci provozu absolvovaných pohybových aktivit, na dovednost rozhodovat utkání ve vybraných hrách, na přípravu a vedení základních cvičebních jednotek se zdravotně postiženými osobami.

7.1.2 SROVNÁNÍ OBSAHŮ PŘEDMĚTŮ APLIKOVANÉ POHYBOVÉ AKTIVITY, TĚLESNÁ VÝCHOVA A SPORT ZDRAVOTNĚ POSTIŽENÝCH A APLIKOVANÁ TĚLESNÁ VÝCHOVA

V tabulkách č. 4, 5 a 6 jsou obsahy vybraných předmětů. V každé tabulce je vždy v bodech zaznamenán obsah jednoho předmětu. Tyto tři tabulky slouží k vzájemnému porovnání obsahů jednotlivých předmětů. Pro lepší orientaci jsou v tabulkách barevně označeny ty části z obsahu předmětů, které jsou stejné, či podobné s jinými předměty.

Tabulka 5. Obsah předmětu Aplikované pohybové aktivity

Univerzita/předmět	Obsah předmětu
Palackého v Olomouci/Aplikované pohybové aktivity	<ul style="list-style-type: none">• Úvod do APA.• Historické pojetí postojů společnosti k osobám se specifickými potřebami.• Paralympijské hry, Deaflympijské hry, Speciální olympiády.• Základy APA osob se sluchově postiženými.• Základy APA osob se zrakově postiženými.• Základy APA osob s tělesně postiženými.• Základy APA osob s mentálně postiženými.• APA seniorů.• APA osob s dalšími specifickými potřebami.• Integrace a inkluze v podmínkách školní TV.• Systémy APA a evaluace v APA.• Význam pohybových aktivit a jejich vliv na sebepoznání, sebehodnocení, sebevědomí, sebepřijímání a sebeprosazení.• APA v zimní a letní přírodě.

(dostupné z webových stránek: <http://portal.upol.cz/>)

Tabulka 6. Obsah předmětu Tělesná výchova a sport zdravotně postižených

Univerzita/předmět	Obsah předmětu
<p>J. E. Purkyně v Ústí n. Labem/ Tělesná výchova a sport zdravotně postižených</p>	<p>Témata přednášek:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Postavení zdravotně postižených osob ve společenském systému a odraz tohoto postavení v provozování pohybových aktivit. • Charta sportu pro všechny - zdravotně postižené osoby. • Typy zdravotních postižení, handicap v životě a zejména v pohybových činnostech. Základní definice. • Lékařská specifikace postižení, nebezpečí při pohybových aktivitách. • Institucionální zabezpečení pohybových aktivit osob se zdravotním postižením. ČPV, Paralympiády aj. • Prostředí sportu pro psychosociální vývoj osobnosti. • Tv a sport vozíčkářů. • Tv a sport neslyšících. • Tv a sport spastiků. • Zrakově postižení a možnosti provozovat pohybové aktivity. • Specifika motorického učení u zrakově postižených. • Aktivity pro mentálně postižené - organizování soutěží. • Sport a provozování pohybové aktivity mentálně postižených osob. • Integrovaná tělesná výchova, problematika specializované výuky. <p>Témata seminářů a praktických cvičení:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Spasticita - praktická prezentace - provoz v zařízení. • Vozíčkáři - praktická prezentace - provoz v zařízení. • Atletika zrakově postižených. • Amputovaní. • Sport vozíčkářů - aktivita podle podmínek. • Sport a provozování pohybové aktivity u osob neslyšících. • Sport osob s omezením hybnosti. • Otázky komunikace, řízení a organizování soutěží osob se zdravotním postižením. • Vybrané drobné pohybové hry pro zrakově postižené. Hry pro zrakově postižené, jednotlivé disciplíny. • Navigace zrakově postižených. • Pohybové aktivity zrakově postižených - brankové hry - goalball, torball, koulená. • Kombiball, basketbal pro zrakově postižené. • Diskuse k problémům a seminárním pracím.

(dostupné z webových stránek: <http://stag.ujep.cz/>)

Tabulka 7. Obsah předmětu Aplikovaná tělesná výchova

Univerzita/předmět	Obsah předmětu
Masarykova v Brně/ Aplikovaná tělesná výchova	<ul style="list-style-type: none">• Tělesné postižení - charakteristika, charakteristika jednotlivých postižení ve vztahu k pohybovým aktivitám, cíl a úloha TV a sportu, vhodná pohybová aktivita, TV tělesně postižených v rámci integrace, možnosti realizace v oblasti sportu (Sitting volleyball, Boccia, tenis a basketbal vozíčkářů, aj.),• Mentální postižení - charakteristika, klasifikace, vhodná cvičení a pohybové hry ve vztahu k danému stupni mentálního postižení, sport mentálně postižených,• Zrakové postižení - charakteristika, klasifikace, cíl a úkol TV a sportu, vhodná cvičení a pohybové hry - cvičení prostorové orientace, cvičení a pohybové hry na rozvoj sluchového a taktilního vnímání, vhodné sporty (Showdown, Goalball),• Sluchové postižení - charakteristika, klasifikace, cíl a úloha TV a sportu, vhodná cvičení a pohybové hry na rozvoj taktilního a zrakového vnímání a prostorové orientace, vhodné sporty.• Specifické poruchy učení a chování - charakteristika, vhodná cvičení a pohybové hry z oblasti psychomotoriky• Dle nabídky návštěva tréninkové jednotky či sportovní akce handicapovaných

(dostupné z webových stránek: <http://is.muni.cz/>)

Obsah předmětu Tělesná výchova a sport zdravotně postižených na UJEP je jako jediný rozdělen na dvě obsahové části, a sice na témata přednášek a témata seminářů a praktických cvičení, proto se pro porovnávání s ostatními předměty bude používat obsah přednášek. Obsah seminářů a cvičení se bude analyzovat z hlediska časové dotace pro jednotlivé druhy postižení. Zbylé dva předměty mají daný celkový obsah předmětu.

Předměty Aplikované pohybové aktivity na UPOL a Tělesná výchova a sport zdravotně postižených na UJEP mají obsah rozdělen do třinácti bodů, což by mohlo naznačovat rozložení do třinácti týdnů jednoho vyučovacího semestru. Zatímco předmět Aplikovaná tělesná výchova na MUNI má obsah rozdělen jen do šesti bodů, které jsou ale po stránce popisné kvantitativně rozsáhlejší.

Pro přehlednější možnost srovnání jednotlivých předmětů je použito barevné písmo, a to tak, že jednotlivé části (body) které jsou obsahově přibližně stejné či podobné pro dva, či všechny porovnávané předměty, jsou vyvedeny ve stejné barvě.

Černě zbarvený text u jednotlivých bodů obsahu předmětu v tabulkách č. 4, 5, 6 značí, že dané body nejsou obsahově podobné u žádného ze zbývajících předmětů.

Červeně barevné body jsou obsahově ve všech třech porovnávaných tabulkách podobné. Jedná se o body týkající se pohybové aktivity osob se sluchovým, zrakovým, tělesným a mentálním postižením. Tyto části obsahů předmětů mají různé názvy, ale jedná se v zásadě o velmi podobné informace.

U Aplikovaných pohybových aktivit na UPOL jsou to body: Základy APA osob se sluchovým, zrakovým, tělesným a mentálním postižením.

U Tělesné výchovy a sportu zdravotně postižených na UJEP jsou to body: Tv a sport vozičkářů, Tv a sport neslyšících, Tv a sport spastiků, Zrakově postižení a možnosti provozovat pohybové aktivity, Specifika motorického učení u zrakově postižených, Aktivity pro mentálně postižené - organizování soutěží, Sport a provozování pohybové aktivity mentálně postižených osob.

U předmětu Aplikovaná tělesná výchova na MUNI jsou to body: Tělesné postižení - charakteristika, charakteristika jednotlivých postižení ve vztahu k pohybovým aktivitám, cíl a úloha TV a sportu, vhodná pohybová aktivita, TV tělesně postižených v rámci integrace, možnosti realizace v oblasti sportu (Sitting volleyball, Boccia, tenis a basketbal vozičkářů, aj.), Mentální postižení - charakteristika, klasifikace, vhodná cvičení a pohybové hry ve vztahu k danému stupni mentálního postižení, sport mentálně postižených, Zrakové postižení - charakteristika, klasifikace, cíl a úkol TV a sportu, vhodná cvičení a pohybové hry - cvičení prostorové orientace, cvičení a pohybové hry na rozvoj sluchového a taktilního vnímání, vhodné sporty (Showdown, Goalball), Sluchové postižení - charakteristika, klasifikace, cíl a úloha TV a sportu, vhodná cvičení a pohybové hry na rozvoj taktilního a zrakového vnímání a prostorové orientace, vhodné sporty.

Další obsahově podobné body v tabulce č. 5 a 6 jsou vyvedeny v modré barvě. Jde o body s názvem „Historické pojetí postojů společnosti k osobám se specifickými potřebami“ u předmětu Aplikované pohybové aktivity na UPOL a „Postavení zdravotně postižených osob ve společenském systému a odraz tohoto postavení v provozování pohybových aktivit“ u předmětu Tělesná výchova a sport zdravotně postižených na UJEP. Jak z názvu vyplývá, zabývají se tyto body postavením, jaké mají či měly v minulosti osoby s postižením ve společnosti. K těmto modře zbarveným bodům by se mohl ještě přiřadit bod z tabulky č. 6 „Charta sportu pro všechny - zdravotně postižené

osoby“, protože právě tato charta má zlepšovat život a postavení ve společnosti osobám s postižením.

Zeleně zbarvené body v tabulce č. 5 a 6 jsou s názvem „Paralympijské hry, Deaflympijské hry, Speciální olympiády“ u předmětu Aplikované pohybové aktivity na UPOL a „Institucionální zabezpečení pohybových aktivit osob se zdravotním postižením. ČPV, Paralympiády aj.“ u předmětu Tělesná výchova a sport zdravotně postižených na UJEP. U těchto bodů je sblíživším prvkem část, zabývající se Paralympijskými hrami.

Hnědě zbarvené body z tabulek č. 5 a 6 s názvy „Integrace a inkluze v podmínkách školní TV“ a „Integrovaná tělesná výchova, problematika specializované výuky“ jsou zaměřeny na problematiku integrace žáků se speciálními vzdělávacími prostředky do hodin školní tělesné výchovy.

Body zbarvené fialově nastiňují problematiku významu pohybové aktivity a sportu u populace s postižením na psychosociální vývoj jejich osobnosti. Jde o body z tabulky č. 5 a 6 s názvem „Prostředí sportu pro psychosociální vývoj osobnosti“ a „Význam pohybových aktivit a jejich vliv na sebepoznání, sebehodnocení, sebevědomí, sebepřijímání a sebeprosazení“.

Poslední podobné body z tabulek obsahů jsou záměrně bez barevného provedení, jelikož z jejich názvu nejde zcela jistě určit přímou podobnost. Jde o body z tabulek 5 a 7 s názvy „APA osob s dalšími specifickými potřebami“ u předmětu Aplikované pohybové aktivity na UPOL a „Specifické poruchy učení a chování- charakteristika, vhodná cvičení a pohybové hry z oblasti psychomotoriky“ u předmětu Aplikovaná tělesná výchova na MUNI v Brně.

U témat seminářů a cvičení předmětu Tělesná výchova a sport zdravotně postižených na UJEP se zaměříme na samotný obsah, ale i na hodinovou dotaci pro jednotlivá postižení. Stejně jako u přednášek, tak i u seminářů a praktických cvičení připadá v tabulce č. 5 na jeden bod s tématem vždy jedna vyučovací hodina.

Obsah je zaměřen na zdravotně postižené osoby, a to na tělesně, zrakově a sluchově postižené osoby. Mentálně postiženým osobám, které se také řadí do skupiny zdravotně postižených, není dle tabulky č. 5 samostatně věnována žádná hodina semináře a praktických cvičení. Osobám s tělesným postižením je věnováno z celkové třináctihodinové dotace pro semináře a praktická cvičení pět hodin, přičemž každá hodina má jiné zaměření, například na spastiky, vozíčkáře, amputáře. Osobám se

zrakovým postižením je věnováno také pět hodin seminářů, přičemž každá hodina je zaměřena na jiný druh činnosti, jako příklad vybírám atletiku, drobné pohybové hry, brankové hry a navigaci. Osobám se sluchovým postižením je věnována jedna hodina semináře a to na téma Sport a provozování pohybové aktivity u osob neslyšících.

Pokud bychom chtěli zhodnotit srovnání obsahů jednotlivých vyučovacích předmětů z celkového pohledu, tak je z tabulek patrné, že předměty Aplikované pohybové aktivity (UPOL) a Tělesná výchova a sport zdravotně postižených (UJEP) vykazují po obsahové stránce značnou podobnost v oblasti rozčlenění a názvu jednotlivých bodů. Předmět Aplikovaná tělesná výchova na MUNI má, co se týče hlavní náplně, také velmi podobný obsah vůči ostatním předmětům, ale tvůrci obsahu tohoto předmětu zvolili při jeho vzniku jiný způsob rozčlenění do bodů.

7.2 TVORBA NÁVRHU OBSAHU VYUČOVACÍHO PŘEDMĚTU ZÁKLADY APLIKOVANÝCH POHYBOVÝCH AKTIVIT

V této části diplomové práce se zaměříme na samotnou tvorbu návrhu obsahu vyučovacého předmětu Základy aplikovaných pohybových aktivit (ZAPA), který by měl od školního roku 2012/2013 rozšířit možnosti studovat předměty z vědní oblasti aplikované pohybové aktivity na Pedagogické fakultě ZČU v Plzni.

Při sestavování návrhu obsahu předmětu ZAPA se vycházelo z následujících podmínek:

1. Do obsahu předmětu byly zahrnuty body, které se vyskytují v jednom z porovnávaných předmětů v oddíle 7.1.2 a zároveň jsou dle autorových poznatků vhodné pro tento účel;
2. Do obsahu předmětu byly zahrnuty body, které jsou podle autorova názoru této diplomové práce, jenž vychází z prostudované odborné literatury vhodné a přínosné pro vzdělávání studentů;

V oddílech 7.2.1 a 7.2.2 budou vypsány jednotlivé body navrhovaného obsahu předmětu ZAPA, které autor vytvořil na základě postupů popsanych v této části práce. Tabulka s kompletním návrhem obsahu předmětu ZAPA bude v pododdíle 7.2.3.

7.2.1 BODY ZAŘAZENÉ DO OBSAHU PŘEDMĚTU ZAPA, KTERÉ JSOU VYTVOŘENY NA ZÁKLADĚ INSPIRACE Z OBSAHŮ POROVNÁVANÝCH PŘEDMĚTŮ: APLIKOVANÉ POHYBOVÉ AKTIVITY, TV A SPORT ZDRAVOTNĚ POSTIŽENÝCH, APLIKOVANÁ TĚLESNÁ VÝCHOVA

Zde jsou vypsané vytvořené body navrhovaného obsahu, které splňují podmínku číslo 1 z podkapitoly 7.2.

- **Postavení zdravotně postižených osob ve společenském systému a odraz tohoto postavení v provozování pohybových aktivit;**
- **Typy zdravotních postižení, handicap v životě a zejména v pohybových činnostech, definice základních pojmů;**
- **Paralympijské hry, Deaflympijské hry, Speciální olympiády – historický vývoj, současný význam, úspěchy českých reprezentantů;**
- **Vliv pohybových aktivit a sportovního prostředí na psychosociální vývoj osobnosti;**
- **Základy APA osob se sluchovým postižením - cíl a úloha TV a sportu, vhodná cvičení a pohybové hry na rozvoj taktilního a zrakového vnímání a prostorové orientace, vhodné sporty, vhodná modifikace tělesných cvičení a pohybových her pro integraci u tohoto typu postižení;**
- **Základy APA osob se zrakovým postižením - cíl a úkol TV a sportu, vhodná cvičení a pohybové hry - cvičení prostorové orientace, cvičení a pohybové hry na rozvoj sluchového a taktilního vnímání, vhodné sporty (Showdown, Goalball), vhodná modifikace tělesných cvičení a pohybových her pro integraci u tohoto typu postižení;**
- **Základy APA osob s tělesným postižením (vozíčkáři, DMO, amputáři, spastici) - cíl a úloha TV a sportu, vhodná pohybová aktivita, TV tělesně postižených v rámci integrace, možnosti realizace v oblasti sportu (Sitting volleyball, Boccia, tenis a basketbal vozíčkářů, aj.);**
- **Základy APA osob s mentálním postižením - vhodná cvičení a pohybové hry ve vztahu k danému stupni mentálního postižení, sport mentálně postižených, vhodná modifikace tělesných cvičení a pohybových her pro integraci u tohoto typu postižení.**

Při tvorbě názvů všech osmi bodů se autor významně inspiroval z pojmenování, které je pro dané body u sledovaných obsahů předmětů.

Jedním z klíčů pro výběr daného bodu byla skutečnost, že daný bod se nacházel v příbuzné podobě u všech třech obsahů porovnávaných předmětů, jako například v bodech Základy APA u osob s tělesným, zrakovým, sluchovým a mentálním postižením.

Dalším určujícím činitelem pro výběr byla přítomnost bodu v příbuzné podobě u dvou ze tří obsahů předmětů (jednalo se vždy o předměty Aplikované pohybové aktivity na UPOL a Tělesnou výchovu a sport zdravotně postižených), to je případ bodů Postavení zdravotně postižených osob ve společenském systému a odraz tohoto postavení v provozování pohybových aktivit; Paralympijské hry, Deaflympijské hry, Speciální olympiády – historický vývoj, současný význam, úspěchy českých reprezentantů; Vliv pohybových aktivit a sportovního prostředí na psychosociální vývoj osobnosti.

Zbývající bod „Typy zdravotních postižení, handicap v životě a zejména v pohybových činnostech, definice základních pojmů“ je zařazen z obsahu předmětu Tělesná výchova a sport zdravotně postižených na UJEP. Důvodem pro zařazení tohoto bodu je fakt, že studenti se potřebují orientovat v různých typech zdravotních postižení, zároveň si potřebují osvojit definice základních pojmů, především se zaměřením k aplikovaným pohybovým aktivitám. Podobný bod se zaměřením na typy možných postižení, se kterými je možné se setkat, má na Pedagogické fakultě v Plzni předmět Speciální pedagogika, avšak tento předmět je v současné době povinný pro studenty navazujících magisterských studií. To znamená, že by ho student absolvoval až po předmětu Základy aplikovaných pohybových aktivit, který je určen pro druhé ročníky bakalářského studia.

7.2.2 BODY, KTERÉ NEVYCHÁZEJÍ ZE SROVNÁNÍ OBSAHŮ PŘEDMĚTŮ, ALE JSOU PODLE AUTORA PRÁCE VHODNÉ PRO ZAŘAZENÍ DO NÁVRHU OBSAHU PŘEDMĚTU ZAPA

U každého bodu je uvedeno autorovo zdůvodnění, pro vhodnost zařazení daného bodu do návrhu obsahu předmětu ZAPA.

- **Individuální vzdělávací plán - charakteristika, funkce, obsah, tvorba v teorii a praxi.**

IVP by se dle názoru autora této práce měla věnovat zvláštní pozornost. Jak popisuje oddíl 5.2.4, je IVP základním krokem k úspěšné integraci osob se

speciálními vzdělávacími potřebami (SVP) nejen do hodin TV. Z tohoto důvodu by měl mít IVP jistou část z obsahu předmětu ZAPA.

Samotnou výuku by neměl tvořit jen teoretický přehled základních poznatků o charakteristice, funkci, obsahu a tvorbě IVP, ale i praktická část zaměřená na vlastní tvorbu IVP pro osobu se zdravotním postižením, například formou semestrální práce. Zde je jasným cílem, aby si student pod dohledem vyučujícího vyzkoušel vytvořit IVP pro osobu s postižením a přitom řešil situace a problémy, které jsou s touto činností spojeny, a zároveň si uvědomoval skutečnost, že odlišné postižení přináší i odlišné překážky.

- **Peer tutoring - charakteristika, výhody a nevýhody.**

Jak je popsáno v oddíle 5.2.4, je peer tutoring jednou z metod integrace osob se SVP do hodin školní TV, zvláště v situacích kdy není dostatek prostředků (finančních, lidských) pro zajištění asistenta pedagoga, který bude nápomocen žákovi s postižením a pedagogovi TV.

Autor práce si je vědom, že problematika peer tutoring je velmi rozsáhlá, takže její uvedení do praxe tak, aby přinesla studentům předmětu ZAPA adekvátní kompetence (nejenom základní teoretické poznatky), vyžaduje značné zkušenosti s prováděním této alternativní výukové metody ze strany vyučujícího. Jelikož prozatím není tato metoda v Česku tak známá, bylo by i její zavedení do vyučovacích programů obtížné. I přes tyto argumenty se autor rozhodl pro zařazení peer tutoring do obsahu předmětu ZAPA, protože jak se domnívá, jde o metodu, která nepřináší vysoké finanční nároky (jeden z problémů při zavádění potencionálních moderních metod a forem v českém školství) a zároveň při ní může docházet k pozitivní interakci mezi žákem se zdravotním postižením a žákem intaktním.

- **Základy APA seniorů - charakteristika, vhodné pohybové aktivity a tělesná cvičení, nebezpečí spojená s provozováním pohybové aktivity.**

V úvodu práce je uvedeno, že tato diplomová práce bude zaměřena jen na osoby se zdravotním postižením, přesto že množina osob se SVP je širší. Jednou ze skupin, na které se neměl vztahovat návrh obsahu předmětu ZAPA jsou senioři.

Podle názoru autora této práce by v budoucnu neměl chybět v obsahu předmětu ZAPA bod, pojednávající o APA seniorů. Důvodem je fakt, že skupina seniorů v Česku čítá v současné době největších hodnot v historii, co se týče procentuálního zastoupení v populaci. Podle databáze World factbook (dostupné na webových stránkách <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/index.html>) tvořily osoby starší 65 let v roce 2011 cca 16.3% obyvatel České republiky, což je přibližně 1.66 milionu osob. Tato čísla by měla díky demografickému vývoji, kterým Česká republika prochází narůstat. Díky velmi nízké úhrnné plodnosti (fertilitě) v České republice, která se pohybuje v roce 2012 na hodnotě 1.27 (dostupné na webových stránkách <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/index.html>) narozených dětí na jednu ženu, nedochází k přirozené obnově obyvatelstva, k tomu by bylo zapotřebí hodnoty nejméně 2.1 narozených dětí na jednu ženu. Zvyšuje se i věk, kterého se lidé budou dožívat, střední délka života se od roku 1993 do roku 2010 zvýšila pro obě pohlaví skoro o pět let, tedy na hodnoty 74.4 let u mužů a 80.6 let pro ženy (informace dostupné z webových stránek Českého statistického úřadu). Jednou z otázek tedy je, jak zaplnit volný čas, který budou mít senioři v důchodovém věku. Vhodná pohybová aktivita pod vedením vyškolených pedagogů je jednou z možností, která zároveň bude přispívat ke zkvalitnění jejich životní úrovně.

Pro upřesnění je důležité připomenout, že obsah předmětu Aplikované pohybové aktivity na UPOL (tabulka č. 5) obsahuje bod s názvem APA seniorů.

Přesto, že návrh obsahu předmětu neměl být zaměřen na skupinu seniorů, rozhodl se autor zařadit tento bod do finální podoby návrhu obsahu předmětu ZAPA, a to z důvodu velkého významu, který tato skupina má, a který bude narůstat.

7.2.3 KOMPLETNÍ NÁVRH OBSAHU PŘEDMĚTU ZAPA

V tabulce č. 8 je uvedeno všech 11 bodů navrhovaného obsahu předmětu Základy aplikovaných pohybových aktivit.

Tabulka 8. Navržený obsah předmětu Základy aplikovaných pohybových aktivit

Předmět	Obsah předmětu
Základy aplikovaných pohybových aktivit	<ol style="list-style-type: none">1. Postavení zdravotně postižených osob ve společenském systému a odraz tohoto postavení v provozování pohybových aktivit;.2. Typy zdravotních postižení, handicap v životě a zejména v pohybových činnostech, definice základních pojmů.3. Paralympijské hry, Deaflympijské hry, Speciální olympiády – historický vývoj, současný význam, úspěchy českých reprezentantů.4. Vliv pohybových aktivit a sportovního prostředí na psychosociální vývoj osobnosti.5. Základy APA osob se sluchovým postižením - cíl a úloha TV a sportu, vhodná cvičení a pohybové hry na rozvoj taktilního a zrakového vnímání a prostorové orientace, vhodné sporty, vhodná modifikace tělesných cvičení a pohybových her pro integraci u tohoto typu postižení.6. Základy APA osob se zrakovým postižením - cíl a úkol TV a sportu, vhodná cvičení a pohybové hry - cvičení prostorové orientace, cvičení a pohybové hry na rozvoj sluchového a taktilního vnímání, vhodné sporty (Showdown, Goalball), vhodná modifikace tělesných cvičení a pohybových her pro integraci u tohoto typu postižení.7. Základy APA osob s tělesným postižením (vozičkáři, DMO, amputaři, spastici) - cíl a úloha TV a sportu, vhodná pohybová aktivita, TV tělesně postižených v rámci integrace, možnosti realizace v oblasti sportu (Sitting volleyball, Boccia, tenis a basketbal vozičkářů, aj.)8. Základy APA osob s mentálním postižením - vhodná cvičení a pohybové hry ve vztahu k danému stupni mentálního postižení, sport mentálně postižených, vhodná modifikace tělesných cvičení a pohybových her pro integraci u tohoto typu postižení.9. Individuální vzdělávací plán – charakteristika, funkce, obsah, tvorba v teorii a praxi.10. Peer tutoring – charakteristika, výhody a nevýhody.11. Základy APA seniorů – charakteristika, vhodné pohybové aktivity a tělesná cvičení, nebezpečí spojená s provozování pohybové aktivity.

8 DISKUZE

V této diplomové práci se podařilo vytvořit návrh obsahu předmětu *Základy aplikovaných pohybových aktivit*. Tohoto cíle bylo dosaženo po srovnávání tří obsahů předmětů zabývajících se aplikovanými pohybovými aktivitami na třech českých vysokých školách. Byly to předměty *Aplikované pohybové aktivity* na Univerzitě Palackého v Olomouci, *Tělesná výchova a sport zdravotně postižených* na Univerzitě J. E. Purkyně v Ústí n. Labem a *Aplikovaná tělesná výchova* na Masarykově univerzitě v Brně. Otázkou může být, proč byly použity pro srovnání právě obsahy těchto tří předmětů na daných univerzitách. Autor se domnívá, že právě na těchto univerzitách je kvalita výuky předmětu z vědní oblasti aplikované pohybové aktivity na dobré úrovni. Dalším důvodem je skutečnost, že tyto předměty jsou určeny studentům bakalářům v programu *Tělesná výchova a sport* a jejich cílem je seznámit studenty se základními poznatky a uvedení do problematiky APA. To znamená, že plní stejnou funkci, jakou bude mít nově vznikající předmět *Základy aplikovaných pohybových aktivit* na FPE ZČU v Plzni.

Při porovnávání obsahů předmětů stojí za povšimnutí odlišnosti, které jsou mezi jednotlivými obsahy předmětů. Z názvu předmětu *Aplikované pohybové aktivity* na UPOL už vyplývá, že jeho obsah bude pojat v rozsáhlejší záběru oproti zbylým dvěma předmětům, neboť, jak je zmíněno v podkapitole 3.2, pojem aplikované pohybové aktivity je pojem širší a zastřešující, takže obsah předmětu by měl být zaměřen nejen na tělesnou výchovu, ale také na pohybovou rekreaci a sport osob se speciálními vzdělávacími potřebami. To se projevuje v obsahu předmětu například body „APA seniorů“, „APA osob s dalšími vzdělávacími potřebami“. Zajímavým se zdá být pro autora bod s názvem *System APA a evaluace v APA*. Zajímavým je pro autora v části o evaluaci v APA a nejen proto, že tento bod se v ostatních obsazích nenachází. Kvalitní a spravedlivá evaluace žáků v TV je náročným úkolem pro zkušeného pedagoga, jelikož každý žák vstupuje do vyučovacího procesu s jinými předpoklady. U žáků se speciálními vzdělávacími potřebami se náročnost hodnocení navyšuje, zvláště vezmeme-li v úvahu, že jde o žáka se zdravotním postižením, který je integrován mezi intaktní žáky. V tuto chvíli může hodnocení, a především při porovnávání výsledků hodnocení mezi žáky, vzbuzovat negativní emoce, zvláště pokud hodnotící pedagog jasně nespecifikuje kritéria evaluace. Podle stanoviska autora práce je zařazení bodu evaluace v APA v obsahu předmětu zajímavým nápadem.

Obsah předmětu Aplikovaná tělesná výchova na MUNI v Brně je zaměřen na TV osob se speciálními vzdělávacími potřebami. V tomto případě jsou to osoby s tělesným, mentálním, zrakovým a sluchovým postižením, dále pak osoby s poruchami učení a chování.

Z názvu předmětu Tělesná výchova a sport zdravotně postižených na UJEP v Ústí nad Labem je zřejmé, na jakou část rozsáhlé skupiny osob se speciálními vzdělávacími potřebami je obsah zaměřen a co bude náplní obsahu, tedy na TV a sport osob se zdravotním postižením. Tento obsah předmětu dává docela jasnou představu o tom, jak bude přibližně vypadat náplň výuky, jelikož je rozdělen na část popisující ve čtrnácti výstižných a srozumitelných bodech jednotlivá témata přednášek a část popisující ve třinácti bodech jednotlivá témata seminářů a praktických cvičení.

Při posuzování míry inspirace, kterou jednotlivé sledované obsahy předmětů přispěly ke vzniku návrhu obsahu předmětu Základy aplikovaných pohybových aktivit, je třeba zmínit, že všechny tři (obsahy předmětů) se určitým způsobem podílely na tvorbě výsledku práce. U obsahu předmětu Aplikovaná TV na MUNI to byl především způsob, jakým jsou rozepsány body pojednávající o APA ke konkrétní skupině osob s postižením. Obsah předmětu Tělesná výchova a sport zdravotně postižených na UJEP měl velký vliv na celkové uspořádání, rozložení a náplň jednotlivých bodů. To znamená, že první část obsahu se zabývá obecně postavením zdravotně postižených osob, typy možných zdravotních postižení, historií sportu a vlivu pohybových aktivit na osoby s postižením. Druhá část je zaměřena přímo na jednotlivé typy zdravotních postižení, ke kterým jsou přidány vhodné pohybové aktivity. Vliv posledního obsahu předmětu APA na UPOL se projevil především při tvorbě názvů jednotlivých bodů.

9 ZÁVĚR

V úvodu práce bylo naznačeno, že aplikované pohybové aktivity se jako vědní disciplína rozvíjí poměrně rychlým tempem, a to jak v Česku, tak ve světě. Proto se jako dobrá idea jeví skutečnost, že se studentům bakalářům v programu Tělesná výchova a sport na Pedagogické fakultě ZČU v Plzni otevře možnost vzdělávat se v oboru aplikované pohybové aktivity a to formou předmětu ZAPA, který by měl být v provozu již od školního roku 2012/2013. V případě, že některé informace uvedené v této diplomové práci budou použity tvůrci předmětu ZAPA, bude to pro autora jednou z odměn za strávený čas a vynaložené úsilí.

Z pohledu splnění cíle diplomové práce, se podařilo vytvořit návrh obsahu předmětu Základy aplikovaných pohybových aktivit, který má ve své finální podobě jedenáct bodů. Body jedna až osm jsou vytvořeny na základě porovnávání tří obsahů předmětů, které se zabývají problematikou pohybových aktivit osob se speciálními vzdělávacími potřebami. Body devět až jedenáct vycházejí z autorových vědomostí, nabytých při studování literatury zaměřené na aplikované pohybové aktivity a zkušeností z dvanácti semestrů na Západočeské univerzitě v Plzni.

Při hodinové dotaci jedné hodiny přednášky a dvou hodin cvičení za týden pro předmět Základy aplikovaných pohybových aktivit, který se začne vyučovat na Fakultě pedagogické ZČU v Plzni od školního roku 2012/2013, se z pohledu rozsahu zdá být vytvořený jedenáctibodový návrh obsahu předmětu v praxi reálně proveditelný. Nyní už by bylo v kompetenci garanta a vyučujícího, jakým způsobem by uchopili samotnou výuku předmětu ZAPA.

SUMMARY

The first section of this diploma thesis – The content proposal of the subject Fundamentals of applied physical activities – is focused on theoretical characterization of the subject applied physical activities and its legal framework. Further objective of this section is a definition of socializing processes, emphasizing its importance in a life of people with disabilities.

Practical section of this thesis is divided in two parts. The first part is concentrated on the issue of standards of professional knowledge, mainly on a definition of standards for the subject Fundamentals of applied physical activities. The goal of the second part is a comparison of three subjects focused on physical activities of people with special educational needs from different universities. Main result of this comparison is formation of a content proposal of the subject Fundamentals of applied physical activities. This diploma thesis should help in creation of content of the subject Fundamentals of applied physical activities, which will be introduced at the Pedagogical Faculty of University of West Bohemia in the academic year 2012/2013.

SEZNAM POUŽITÉ LITERTURY

- BLÁHA, L. a PYŠNÝ, L. *Provozování pohybových aktivit zrakově handicapovanou populací*. Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně, 2000.
- BLOCK, M. *A teacher's guide to including students with disabilities in general physical education (4th ed.)*. Maryland: Paul H. Brooks Publishing Co, 2007.
- BLOCK, M. E., a KREBS, P. L. An alternative to the continuum of the last restrictive environment: A continuum of support to regular physical education. *Adapted Physical Activity Quarterly*, 9, 97 – 113, 1992.
- BRKLOVÁ, D., HERCIG, S. aj. *Diplomová práce studujících učitelství tělesné výchovy*. Plzeň: PF ZČU, 1998.
- ČADILOVÁ, V., JUN, H., THOROVÁ, K. et. al. *Agrese u lidí s mentální retardací a s autismem*. Praha: Portál, 2007.
- GOODLAD, S., a HIRTS, B. *Peer tutoring. A guide to learning by teaching*. New York: Nichols Publishing, 1989.
- HOWLIN, P. *Autismus u dospívajících a dospělých*. Praha: Portál, 2005.
- HRDLIČKA, M. a KOMÁREK, V. *Dětský autismus*. Praha: Portál, 2004.
- JELÍNKOVÁ, M. *AUTISMUS VIII. Pedagogicko- psychologické hodnocení a výchovně vzdělávací strategie u žáků s autismem*. Institut PPP: Praha, 2004.
- JEŠINA, O. a KUDLÁČEK, M. Aplikované pohybové aktivity v integrované školní tělesné výchově II. *Tělesná výchova a sport mládeže*, 75(3), 8-12, 2009.
- JEŠINA, O. a KUDLÁČEK, M. Modifikace pohybových aktivit pro participaci dětí, žáků a studentů se zdravotním postižením v integrované školní tělesné výchově. *Speciální pedagogika*, 19(3), 227-237, 2009.
- JEŠINA, O., KUDLÁČEK, M a kol. *Aplikovaná tělesná výchova*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2011.
- KÁBELE, J. *Sport vozíčkářů*. Praha: Olympia, 1992.
- KARÁSKOVÁ, V. *Pohybové hry pro děti zdravé a postižené*. Olomouc: Univerzita Palackého, 1997.
- KARÁSKOVÁ, V. *Kapitoly z teorie a didaktiky aplikované tělesné výchovy*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2005.
- KASÍKOVÁ, H. *Kooperativní učení, kooperativní škola*. Praha: Portál, 1997.

- KLAVINA, A. *The effect of Peer Tutoring on Interaction Behaviors in Inclusive Physical Education*. Disertační práce, Latvian Academy of Sport Education, Department of sport Medicine and Physical Therapy, Riga, 2007.
- KORVAS, P. a CACEK, J. *Integrovaná výuka a tělesná výchova na základní škole*. Brno: Masarykova univerzita, 2009.
- KREJČÍŘOVÁ, O. a VALENTA, M. *Psychopedie*. Olomouc: Netopejr, 1997.
- KUDLÁČEK, M. *Integrace osob na vozíku prostřednictvím pohybových aktivit*. Diplomová práce, Univerzita Palackého, Fakulta tělesné kultury, Olomouc, 1997.
- KUDLÁČEK, M. a kol. *Aplikované pohybové aktivity pro osoby s tělesným postižením*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2007.
- KUDLÁČEK, M. a JEŠINA, O. *Integrace žáků s tělesným postižením do školní tělesné výchovy*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2008.
- KURSOVÁ, V. *Rozvoj zdraví a integrace osob s mentálním postižením pomocí cílených pohybových aktivit: Otevřený intervenční pohybový program*. České Budějovice: Jihočeská univerzita, 2009.
- LIEBERMAN, L. J., HOUSTON-WILSON, C. a KOZUB, F. M. Perceived barriers to including students with visual impairments in general physical education. *Adapted Physical Activity Quarterly*, 18, 1-18, 2002.
- MATOUŠEK, O. *Základy sociální práce*. Praha: Portál, 2001.
- MICHALÍK, J. *Školská integrace dětí s postižením*. Olomouc: UP v Olomouci, 2000.
- PELIKÁN, J. *Základy empirického výzkumu pedagogických jevů*. Praha: Karolium, 2004.
- RENOTIEROVÁ, M., LUDÍKOVÁ, L. a kol. *Speciální pedagogika*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2003.
- SACKS, O. *Antropoložka na Marsu*. Mladá fronta. 1995 (překlad: 1997).
- SLOWÍK, J. *Speciální pedagogika*. Praha: Grada, 2007.
- SVENSON, G. R. a HANSON, B. S. Are peer and social influences important components to include in HIV-STD prevention models? *European Journal of Public Health*, 6(3), 203 – 211, 1996.
- SVOBODA, M. a KREJČÍŘOVÁ, D. a VÁGNEROVÁ, M. *Psychodiagnostika dětí a dospívajících*. Praha: Portál, 2001.
- ŠVARCOVÁ, I. *Mentální retardace: vzdělání, výchova, sociální péče*. Praha: Portál, 2000.
- ŠVARCOVÁ, I. *Mentální retardace*. Praha: Portál, 2006.

TOMICKOVÁ, V. a ŠVINGLOVÁ, D. *Vybrané kapitoly k integraci ve školství*. Liberec: Technická univerzita, 2002.

TOPPING, K. Peer assessment between students in colleges and universities. *Review of Educational Research*, 68(3), 249-276, 1998.

THOROVÁ, K. *Poruchy autistického spektra*. Praha: Portál, 2006.

THOROVÁ, K. *Poruchy autistického spektra* (Informační příručka). APLA Praha 2007.

THOROVÁ, K. *Školní pas pro děti s PAS*. (Informační příručka). APLA Praha. 2008.

VALENTA, M., & MÜLLER, O. *Psychopedie: teoretické základy a metodiky*. Praha: Parta, 2003.

VOCILKA, M. *Autismus*. Praha: Tech-Market, 1996.

VOTAVA, J. A KOL. *Ucelená rehabilitace osob se zdravotním postižením*. Praha: UK, Karolinum, 2003.

Článek v časopise a příspěvek ve sborníku

ČADOVÁ, E. Současné trendy v integraci dítěte s tělesným postižením do tělesné výchovy. *Integrace – jiná cesta III: sborník příspěvků ze semináře*, 2010, s. 27 – 33.

HERINK, R. a KUDLÁČEK, M. Systematický přehled výzkumných studií o začleňování studentů se zdravotním postižením v tělesné výchově. *Aplikované pohybové aktivity v teorii a praxi*, 2010, roč. 1, č. 2, s. 62 – 72.

HLUČÍN, J. Všechny děti patří k sobě. *Psychologie dnes: časopis pro moderní psychologii*, 2005, roč. 9, č. 6, s. 11 – 15.

RYBOVÁ, L. a JEŠINA, O. *Využití peer tutoringů v prostředí školní tělesné výchovy*. *Aplikované pohybové aktivity v teorii a praxi*, 2010, roč. 1, č. 1, s. 54 – 58.

VÁLKOVÁ, H. Teoretické vymezení APA jako kinantropologické disciplíny: Co to je když se řekne APA. *Aplikované pohybové aktivity v teorii a praxi*, 2010, roč. 1, č. 1, s. 25 – 32.

Legislativní normy

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon).

Vyhláška č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami.

Elektronické zdroje

APA UPOL. *Krátká historie Katedry APA*. [on-line]. C2011, [citováno 15. prosince 2011]. Dostupný z WWW: <
[http://www.apa.upol.cz/web/index.php?option=com_content&view=article&id=164:kra
tka-historie-katedry-apa&catid=1:hlavni-strana&Itemid=1](http://www.apa.upol.cz/web/index.php?option=com_content&view=article&id=164:kra
tka-historie-katedry-apa&catid=1:hlavni-strana&Itemid=1)>.

APENS. *15 Standards of Specialized Knowledge*. [on-line]. C2008a, [citováno 5. ledna 2012]. Dostupný z WWW: <
<http://apens.org/15standards.html>>.

APENS. *APENS and NASPE standards* [on-line]. C2008b, [citováno 11. ledna 2012].
Dostupný z WWW: <<http://apens.org/naspe.html> >.

SKAV [on-line]. C 2011, poslední revize [citováno 28. ledna 2012]. Dostupný
z WWW: <<http://www.skav.cz/cz/novinky/2011/unor-2011/?id=364>>.

Ústní sdělení

SLOWÍK, J. Přednáška k předmětu *Speciální pedagogika pro učitele*. FPE, ZČU
v Plzni, 2010.

Evidenční list

Souhlasím s tím, aby moje závěrečná práce byla půjčována k prezenčnímu studiu v Univerzitní knihovně ZČU v Plzni.

Datum:

Podpis:

Uživatel stvrzuje svým čitelným podpisem, že tuto závěrečnou práci použil ke studijním účelům a prohlašuje, že ji uvede mezi použitými prameny.

Jméno	Fakulta/katedra	Datum	Podpis